

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2013–2016

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Karel Sýkora

Násilná trestná činnost

Praha 2016

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Aleš Zoubek, Ph.D.,

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2013–2016

BACHELOR THESIS

Karel Sýkora

Violent criminal activity

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor: PhDr. Aleš Zoubek, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 19.2.2016

Karel Sýkora

Poděkování

Chtěl bych tímto poděkovat vedoucímu práce panu PhDr. Aleši Zoubkovi, Ph.D., za podporu, cenné připomínky a rady při zpracovávání této bakalářské práce.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá analýzou násilné trestné činnosti a jejím vývojem v průběhu času a její vymezení v právním řádu České republiky, včetně shrnutí základních pojmů ve vztahu k dané problematice. Dále se práce bude zabývat efektivitou vyšetřování násilné trestné činnosti v České republice a hodnotit její vývoj oproti minulosti a otázkou její prevence.

Klíčové pojmy

Násilí, oběť, pachatel, Policie České republiky, trestný čin.

Annotation

This bachelors thesis is focused on the analysis of violent criminal activity and its development over time and its definition in the legal code of the Czech Republic, including a summary of the basic concepts related to this issue. Further the thesis deals with the efficacy of the investigation of violent crime in the Czech Republic to evaluate its progress in comparison with the past and the question of its prevention.

Key words

Criminal offense, offender, the Police of the Czech Republic, victim, violence.

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 DĚJINY KRIMINOLOGIE	10
2 ZÁKLADNÍ POJMY A CHARAKTERISTIKA TRESTÉHO ČINU	12
2.1 Trestný čin	13
3 FORMÁLNÍ STRÁNKA NÁSILNÉHO TRESTNÉHO ČINU	15
4 NÁSILNÁ KRIMINALITA	17
5 TRESTNÉ ČINY PROTI ŽIVOTU	18
5.1 Vražda.....	18
6 TRESTNÉ ČINY PROTI ZDRAVÍ.....	21
6.1 Ublížení na zdraví.....	21
7 TRESTNÉ ČINY PROTI SVOBODĚ	23
7.1 Loupež	23
8 TRESTNÉ ČINY PROTI LIDSKÉ DŮSTOJNOSTI V SEXUÁLNÍ OBLASTI 26	
8.1 Znásilnění.....	26
9 FENOMENOLOGIE NÁSILNÉ KRIMINALITY	29
9.1 Vražda.....	30
9.2 Ublížení na zdraví.....	31
9.3 Loupež	32
9.4 Znásilnění.....	33
10 ETIOLOGIE NÁSILNÉ KRIMINALITY	34
10.1 Příčiny násilné kriminality.....	34
10.2 Nárůst násilné kriminality po roce 1989.....	36

11 OBĚT TRESTNÉHO ČINU	39
11.1 Viktimologie	39
11.2 Oběť	40
11.3 Oběť a poškozený	41
11.4 Viktimnost	41
11.5 Viktimizace	42
12 PACHATEL NÁSILNÝCH TRESTNÝCH ČINŮ	43
12.1 Osobnost pachatele	44
12.2 Typologie	44
13 PREVENCE NÁSILNÉ KRIMINALITY	48
13.1 Návrh autora k prevenci násilné kriminality	51
ZÁVĚR	56
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	58
SEZNAM GRAFŮ	60
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	61
SEZNAM PŘÍLOH	62

ÚVOD

Tato bakalářská práce se bude zabývat problematikou násilné kriminality. Násilná kriminalita je součástí obecné kriminality a jedná se o kriminologický, nikoli právní pojem. Za určitý ukazatel míry úspěšnosti Policie České republiky při odhalování a vyšetřování trestné činnosti lze považovat stav a vývoj právě násilné kriminality, a to zejména z důvodu strachu občanů z viktimizace, který je právě u násilné kriminality nejčastější. Mezi násilnou kriminalitu patří zejména trestné činy proti životu, zdraví a proti svobodě a právům na ochranu osobnosti a rovněž trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.

Podnětem pro napsání této bakalářské práce s touto tematikou je autorova dlouholetá praxe příslušníka Policie České republiky, který se daným tématem zabývá při zpracování trestních spisů na místním oddělení Policie v centru hl. m. Prahy.

Na úvod práce se autor zmíní o historickém vývoji náhledu na páčání trestné činnosti, který se měnil s rozvojem společnosti, náboženstvím a kulturněpolitickou situací. Následně pro správné pochopení tohoto tématu bude autor nejprve uvádět základní pojmy a přiblíží charakter dané problematiky tak, jak je kodifikována v právním řádu České republiky, tedy v zákonu č. 40/2009 Sb., trestním zákoníku, a to nejprve k obecným pojmům trestné činnosti, a poté ke konkrétním znakům násilné kriminality. Dále bude autorem v práci blíže rozebráno několik trestných činů, konkrétně vražda, ublížení na zdraví, loupež a znásilnění, a to jak po stránce formální, tak i se zaměřením na vztah pachatele násilné kriminality a jeho oběti.

Autor se svou prací zaměřil na analýzu násilné kriminality, zjištění míry objasnenosti shora uvedených trestných činů s uvedením příslušných statistik a rovněž na příčiny násilné kriminality a její nárůst po roce 1989.

Jako hlavní cíl práce si autor určil návrh na předcházení páčání násilné trestné činnosti. Stěžejním přínosem této práce bude podkapitola 13.4 Návrh autora k prevenci násilné kriminality. V této podkapitole budou uvedeny příklady možné prevence, které autor navrhuje k dalšímu zkoumání v otázce prevence násilné kriminality, a to jak sociální, situační, tak i viktimologickou, za využití veškerých opatření rázu např. organizačního, režimového, a dále fyzické a technické povahy.

TEORETICKÁ ČÁST

1 DĚJINY KRIMINOLOGIE

Od vzniku lidského rodu existují jedinci, kteří překračují příkazy a obyčeje a později zákony. Ti všichni patří k narušitelům společnosti v nejširším smyslu tohoto pojmu, ať už jde o primitivní společenskou formaci, spořádanou obec či státní útvar. První trestný čin byl spáchán po vyhlášení prvních zákazů, takže kriminalita se objevuje v té době, kdy se prováděla první opatření proti ní. Nejstarší zmínky o zákonech jako důsledcích deliktů, které měly postihovat, pocházejí z rané Číny. Jakožto jeden z nejstarších kulturních národů světa rozvinula Čína již ve druhém tisíciletí před n. l. právní soustavu, jejíž hlavní rysy se zachovaly až do nedávné doby. Mnohé známky nasvědčují, že již dlouho předtím existovaly jak pro civilní případy, tak pro trestní delikty. Jejich podkladem bylo místní právo, které se již v podstatě vymanilo z představ, podle nichž potrestání viníka bylo soukromou věcí poškozeného. Zprávy o trestních procesech nejsou dostupné, ale rozsah trestních ustanovení z výše uvedené doby, tj. více než 5000 vzdálené epochy dálného východu dokazuje i bez dokladů o jednotlivých případech, že existovala velmi rozšířená a mnohostranně rozvinutá zločinnost.¹

Ve starověku byli myslitelé, především filozofové, lékaři a historikové, kteří považovali za příčiny kriminality jiné skutečnosti. Všimli si vztahu mezi zločinem a špatnými lidskými vlastnostmi (chamtivost, mstivost, závistivost, žárlivost) a to přisuzovali především špatné výchově, (např. Sokrates, Plato, Hippokrates, Aristoteles) Ve středověku takové názory nepřipouštěli a považovali je za kacířské. V této době bylo postavení církve ve společnosti výsadní, proto převládaly duchovní a naturalistické názory na zločinnost a její příčiny. Lidé měli za to, že zločinec je posedlý zlými duchy nebo že trpí duševní nemocí, což vede k páchání trestné činnosti. Hlavní představitel tohoto směru je Tomáš Akvinský (1224–1274). Ten se ve svých knihách zmiňuje o zločinnosti a přisuzuje pachatelům nadpřirozené schopnosti. Toto učení bylo však postupně ze společnosti vytlačeno do klášterů dominikánů a jezuitů. Vědecké zkoumání

¹ ARNAU, F., *Člověk mimo zákon*. Orbis, 1966, s. 9-10.

bylo ve středověku minimální. Názorové myšlenky trestního práva se uplatňovaly zejména v průběhu 19. století a jejich význam spočívá především v tom, že obrátily pozornost na problematiku kriminality, postavily ji na vědeckou bázi a tím položily základy kriminologie jako vědecké disciplíny. Tento směr se zabývá hlavně analýzou a obnovení trestního práva a označuje se také jako klasická kriminologie. Na tradiční názory se odvolávají kriminologové nejrůznějších směrů. V současné době je velmi rozšířen „neoklasicistický“ názor, že zločin, ať má jakékoliv příčiny, zaslouží spravedlivý trest.²

² KUČTA, J., H. VÁLKOVÁ a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 510. 141-142. ISBN: 978-80-7179-813-2.

2 ZÁKLADNÍ POJMY A CHARAKTERISTIKA TRESTÉHO ČINU

Tato práce se bude zabývat převážně zvláště závažnými zločiny. Jedná se o skutky s horní sazbou odnětí svobody v trvání 10 let. Oproti přečinům, se tyto trestné činy liší zejména způsobem vyšetřování, tedy co do rozsahu a postupu dle trestního řádu (nutná obhajoba, vyšetřovací pokus, rekonstrukce skutku, konfrontace, utajení svědků, rekognice), nasazením operativně – pátracích prostředků (předstíraný převod, nasazení odposlechů, sledování osob a věcí), dobou vyšetřování (u vražd až do doby promlčení 20 let) a v neposlední řadě taktéž podmíněním věcné a místní příslušnosti, tedy i postupu dle interních aktů řízení (např. Vražda, i v případě prověřování tohoto skutku policejní orgán postupuje takové vyšetřování dle věcné a místní příslušnosti na útvar zabývající se touto problematikou, neboť absence znalostí takového vyšetřování může mítí tristní následky vůči výsledku vyšetřování.³

Ve zkratce jsme si uvedli podstatné věci, které jsou nedílnou součástí vyšetřovacích spisů zvláště závažných zločinů. Nejedná se však o taxativně uvedené postupy, neboť, zvláště závažné zločiny jsou charakteristické zejména svou originalitou, obecně nazývanou MODUS OPERANDI, tedy způsob provedení. Nýbrž lze namítat, že i u stejného pachatele, dochází k odlišnostem v jednotlivých případech. Pokud vezmeme v úvahu přečin krádeže, můžeme zde mluvit o naprosto shodných znacích, jako je motiv (obohacení se), a způsob provedení (kapesní krádeže, krádeže odložených věcí). Pokud se však podíváme například opět na vraždu, můžeme zde uvést mnoho faktorů a prakticky tak lze říci, že neexistují shodné skutky. Vždy se totiž bude lišit: motiv, vztah pachatele a oběti, způsob provedení samotného skutku, rozsah smrtelných zranění, způsob přípravy na takový skutek, jednání pachatele po skutku.

Takto jsme tedy popsali hlavní rozdíly zvláště závažných zločinů od ostatních trestných činů, neboť postup u těchto případů, nelze aplikovat u méně závažných skutků, zejména pro jejich počet, ale i pro nedostatek pracovních sil a pro nižší společenskou nebezpečnost.

³ STRACH, J., *Metodika vyšetřování vražd*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005, s. 12. ISBN 80-7251-194-7.

Z uvedeného důvodu pro správné pochopení této práce i celého tématu, je zapotřebí si vysvětlit základní a nejčastěji používané pojmy v této problematice.

2.1 Trestný čin

„Trestným činem může být jen protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný.“⁴

V českém trestním právu je základem trestní odpovědnosti povinnost strpět sankce stanovené trestním zákoníkem a uložené soudem v návaznosti na spáchání trestného činu, tedy naplnění všech znaků skutkové podstaty trestného činu. Trestné činy jsou považovány za nejzávažnější delikty, které jsou soudně trestné a taková jednání musí být trestním zákoníkem výslovně za trestný čin označena.

Přesná definice Trestného činu je zakotvena v zákoně č. 40/2009 Sb. § 13 trestního zákoníku.

§ 13

„(1) Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.

(2) K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanovili trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.“⁵

Přečiny a zločiny

Z obecného hlediska je rozdíl mezi těmito dvěma pojmy v závažnosti. Přečiny jsou méně závažné než zločiny. U přečinů je formou řešení převážně zkrácené přípravné řízení a jeho jiné alternativy, včetně použití probace a mediace. Při řešení zločinů je aplikováno klasické trestní řízení. Oběma těmito pojmům je nadřazený termín trestný čin.⁶

⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 100. ISBN 978-80-7400-109-3

⁵Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009, Zákon trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 2009, částka 11. [online]. © 2015 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 145. ISBN 978-80-7400-109-3

Zákon č. 40/2009 Sb. § 14 trestního zákoníku

§ 14

„(1) Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny.

(2) Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné čin a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

(3) Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny, zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.“⁷

Přečin

Mezi přečiny patří všechny nedbalostní trestné činy, není zde rozhodující ani horní hranice trestní sazby odnětí svobody za ně určené. Přečiny jsou také úmyslné trestné činy, u kterých je trestním zákoníkem stanovena horní hranice trestní sazby do pěti let.

Zločin

Zločinem se podle trestního zákoníku rozumí všechny ostatní trestné činy, které nejsou označeny za přečiny. Jedná se o všechny úmyslné trestné činy s horní hranicí trestní sazby převyšující pět let.

⁷ Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009, Zákon trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 2009, částka 11. [online]. © 2015 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

3 FORMÁLNÍ STRÁNKA NÁSILNÉHO TRESTNÉHO ČINU

Znaky skutkové podstaty trestného činu charakterizuje protiprávnost, objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka.

Protiprávnost

Protiprávnost vymezeného jednání je v jednotlivých ustanoveních zvláštní části trestního zákoníku vyjádřena výrazy – neoprávněně, bez povolení, nedovoleně, porušení zákonů nebo jiných právních předpisů, splnění zákonné povinnosti. (např. Neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku § 234 TZ, Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy § 283 TZ).⁸

Objekt trestného činu

Objektem trestného činu se rozumí společenské vztahy, zájmy a hodnoty (život, zdraví člověka, svoboda a důstojnost člověka), chráněné trestním zákonem, proti nimž směřuje trestný čin.

Z pohledu motivu, tedy snahy pachatele se nezákonně obohatit na úkor jiné osoby, se může v některých případech a u některých skutkových podstat, zdát násilná trestná činnost podobná té majetkové. Zásadním rozdílem však je způsob provedení (modus operandi), kdy pachatel majetkové trestné činnosti se snaží zpravidla dosáhnout svého cíle bez užití násilí, často skrytě, nebo lstí, a proti tomu násilník užívá k dosažení stejného cíle pohrůzkou nebo přímo vedený útok.

Objektivní stránka trestného činu

Objektivní stránka trestného činu zahrnuje jednání a následek a vztah mezi jednáním a následkem.

Objektivní stránka může být určena způsobem jednání, např. užitím násilí u trestného činu loupeže podle § 173 TZ, nebo užitím určitého prostředku např. zbraně u trestného činu vydírání podle § 175 TZ. Dále pak místem spáchání trestného činu

⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 110. ISBN 978-80-7400-109-3.

např. na veřejně přístupném místě u výtržnictví podle § 358 TZ a dobou činu, např. v době nouzového stavu.⁹

Subjekt trestného činu

Za subjekt trestného činu lze označit osobu pachatele. Osobu pachatele trestného činu je považována pouze fyzická osoba, která v době činu byla příčetná a dosáhla věku patnácti let.

V některých případech se spáchání trestného činu může dopustit pouze tzv. speciální subjekt. Za tento se považuje osoba v určitém postavení nebo se zvláštní způsobilostí (úřední osoba, voják). Dále pak osoba s určitou vlastností, jako je matka u trestného činu vražda novorozeného dítěte matkou podle § 142 TZ.¹⁰

Subjektivní stránka trestného činu

Subjektivní stránka se týká psychiky pachatele a vyjadřuje míru zavinění. Zavinění má formu úmyslu nebo nedbalosti. *„Zavinění je obligatorním znakem subjektivní stránky trestného činu a je nezbytné pro naplnění kterékoli skutkové podstaty trestného činu.“¹¹*

⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 110. ISBN 978-80-7400-109-3.

¹⁰ Tamtéž, s. 110.

¹¹ Tamtéž, s. 111.

4 NÁSILNÁ KRIMINALITA

Násilná kriminalita je součástí kriminality obecné. V trestním zákoníku má násilná kriminalita vymezenou zvláštní část. Násilné trestné činy nalezneme v části druhé hlava I. tr. zákoníku – Trestné činy proti životu a zdraví, hlava II. tr. zákoníku Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství a v hlavě III. tr. zákoníku Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.¹²

V kriminálních vědách se uvedený druh kriminality označuje pojmem „násilí“. U věd, které se zabývají chováním jsou tyto pojmy „agresivita“ a „agrese“.

Agresivita

Agresivita je chápána jako vlastnost, tendence reagovat útočně. Tato tendence může mít charakter trvalejší nebo trvalý (porucha osobnosti, povahová dispozice). Agresivita může být ovlivněna vnějšími faktory, jako je alkohol nebo drogy.¹³

Agrese

Agrese je samotný násilný útok, který je veden proti určitému objektu, s úmyslem tomuto nějakým způsobem ublížit.¹⁴

Násilí

Násilí samotné není, jako pojem, v zákoně přesně definováno. Pouze v § 119 TZ je o násilí zmíněno takto:

§ 119 – Spáchání trestného činu násilím

„Trestný čin je spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným podobným způsobem“¹⁵

¹² STAŇKOVÁ, L., F. ŠČERBA, a M. VICHLENDÁ. *Násilná kriminalita*. Praha: Leges, 2014, s. 21-22. ISBN 978-80-7502-069-7.

¹³ ZOUBKOVÁ, I., a kol. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 21. ISBN 978-80-7380-312-4.

¹⁴ GRÍVNA, T., M. SCHEINOST, I. ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 223. ISBN 978-80-7478-614-3.

¹⁵ Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009, Zákon trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 2009, částka 11. [online]. © 2015 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

5 TRESTNÉ ČINY PROTI ŽIVOTU

5.1 Vražda

Hrdelní zločin. Co do násilné kriminality nemá vražda sobě rovného skutku. I z tohoto důvodu taková trestní sazba oproti ostatním skutkům. I zde je však ponechán rozsah trestní sazby v dostatečně potřebné míře, neboť jak jsme již uváděli, jedná se o skutek, který se vždy bude lišit ve svém provedení, motivu a zejména pak i způsobu spáchání. Zejména prostřednictvím médií se tak setkáváme s případy trestů odnětí svobody se sazbou u samé spodní hranice, tedy 10 let, ale není výjimkou i trest výjimečný, trest odnětí svobody na doživotí. Proto je nezbytně nutné, přípravné řízení nijak neuspěchat a zadokumentovat tak celý skutek (jednání pachatele), s neopomenutím i zadokumentování ve prospěch pachatele, tedy naprosto nestranně.¹⁶

Z pohledu široké veřejnosti jde o nejdiskutovanější protiprávní čin. Objektivní stránka vraždy je úmyslné usmrcení lidské bytosti. Pachatelem vraždy se podle českého práva, může stát pouze osoba fyzická, nikoliv právnická.

Mezi nejčastější vraždy patří tzv. „domácí vraždy“, které mají společný obligatorní znak a to je vztah mezi obětí a pachatelem a společné místo činu. Tyto vraždy lze dále z kriminologického postavení dále rozdělit dle vztahu pachatele s obětí na matřimoniální (vraždy manželských partnerů, vraždy rodičů, vraždy dětí). V těchto případech vztah pachatele a oběti nepředurčuje, že jde o vraždu prostou. Při zohledňování konkrétních okolností činu, lze čin posuzovat přísněji, nebo po naplnění skutkové podstaty jej posuzovat jako přečin Zabití podle § 141 TZ.¹⁷

Dalším typem vraždy prosté je vražda tzv. „konfrontační“. U vraždy „konfrontační“ naopak od vraždy „domácí“ je obligatorním znakem konflikt převážně dvou neznámých lidí na veřejně přístupném místě. Tomuto obvykle předchází nějaký vyprovokovaný nebo nevyprovokovaný konflikt, který má za výsledek vraždu. Mezi

¹⁶ STRACH, J., *Metodika vyšetřování vražd*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005, s. 8-9. ISBN 80-7251-194-7.

¹⁷ STAŇKOVÁ, L., F. ŠČERBA a M. VICHLENDÁ. *Násilná kriminalita*. Praha: Leges, 2014, s. 63-64. ISBN 978-80-7502-069-7.

nejčastější případy „konfrontační vraždy“ patří z pravidla konflikt mezi muži, ale není vyloučen konflikt mezi dvěma ženami, nebo mezi mužem a ženou.¹⁸

Nájemné vraždy. Charakteristickým pojátkem je vztah oběti a objednavatele. Vezmeme-li v úvahu samotné provedení, je zde i podmínkou disponování značnou finanční částkou či přímou vazbou na osobu vraha. Tyto případy jsou typické pro vlivné podnikatele (kontroverzní osoby). Dalším aspektem, který se liší od vražd domácích, je zmizení těla oběti. Celkově zde můžeme hovořit o „profesionálnější“ provedení, ačkoli jsme se setkali i s případy, kdy skutek spáchaný „nájemným vrahem“, nebyl proveden nijak zvlášť profesionálně (zastřelený řidič společnosti Sazka – jiná oběť).

Loupežné vraždy. Již z názvu, je patrné, že zde bude společný motiv, majetkový prospěch. Jedná se o velice závažné případy mezi vraždami, neboť zde hrozí recidiva, tedy série skutků. Zde je značný tlak na rychlost vyšetřování (dopadení pachatele) a není tak výjimkou ani vytvoření vyšetřovacího týmu, který se skládá z profesionálů z různých odvětví (oddělení) či různých znalostí.

Vraždy z vášně. Opětovně podmíněno vztahem oběti a vraha – pachatele. Případy se však mnohdy liší v cílech obětí a jejich počtu. Z praxe jsme se tak mohli setkat a mladíkem, se kterým se rozešla jeho přítelkyně. Ona si našla nového přítele. Bývalý přítel při rodinné oslavě ubodal rodiče tohoto nového přítele a zaútočil na další členy rodiny. Primárním cílem tak nebyl nový sok, ani ex-přítelkyně, jakožto bývá v obdobných případech.

Afektované vraždy, neboli vraždění osob s duševní poruchou. Tito choří jedinci vraždí zejména s myšlenkou, usmrtit jinou osobu. Zde je tak absence vztahu oběti a pachatele. Tyto útoky mohou být nahodile co do místa a způsobu útoku. Zde můžeme hovořit, že z hlediska kazuistiky se jedná o problematiku spíše psychologického oboru nežli kriminalistického.

Právní úpravu trestného činu Vražda nalezneme zakotvenou v zákoně č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku v § 140.

¹⁸ STAŇKOVÁ, L., F. ŠČERBA a M. VICHLENDÁ. *Násilná kriminalita*. Praha: Leges, 2014, s. 64. ISBN 978-80-7502-069-7.

§ 140

„(1) Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.

(2) Kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let.

(3) Odnětím svobody na patnáct až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2

a) na dvou nebo více osobách,

b) na těhotné ženě,

c) na dítěti mladším patnácti let,

d) na úřední osobě při výkonu nebo pro výkon její pravomoci,

e) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s jeho výkonem pravomoci,

f) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo jiném, kterým plní svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona,

g) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,

h) opětovně,

i) zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, nebo

j) v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch nebo ve snaze zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky.

(4) Příprava je trestná.¹⁹

¹⁹ Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009, Zákon trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 2009, částka 11. [online]. © 2015 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

6 TRESTNÉ ČINY PROTI ZDRAVÍ

Skupina násilných trestných činů se skládá z několika dílčích skupin deliktů. Jednotlivé delikty se od sebe odlišují ve třech rovinách: způsobem vyjádření skutkové podstaty, účelem prováděného násilí a mírou použití násilí.²⁰

6.1 Ublížení na zdraví

Objektivní stránkou trestného činu ublížení na zdraví je míra a způsob porušení zdraví poškozeného (následek) a jeho vztah k jednání pachatele, tedy konkrétně podmínka, že následek na zdraví poškozeného musí vzniknout v přímé souvislosti s jednáním pachatele.

Pojem ublížení na zdraví je formulován zákonem.

§ 122

„(1) Ublížením na zdraví se rozumí takový stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření.“²¹

Z uvedeného paragrafového znění tedy vyplývá, že musí být splněny tyto podmínky pro naplnění skutkové podstaty přečinu Ublížení na zdraví:

- porucha zdraví nebo jiné onemocnění,
- porušení tělesných nebo duševních funkcí a znesnadnění obvyklého způsobu života, nikoliv po krátkou dobu,
- a uvedený stav vyžaduje lékařské ošetření.

Poruchou zdraví nebo jiným onemocněním se podle TZ rozumí „*změněný zdravotní stav, který nastal v důsledku jednání pachatele a projevoval se nikoli jen*

²⁰ STAŇKOVÁ, L., F. ŠČERBA a M. VICHLENDÁ. *Násilná kriminalita*. Praha: Leges, 2014, s. 19-21. ISBN 978-80-7502-069-7.

²¹ Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009, Zákon trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 2009, částka 11. [online]. © 2015 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

*nepodstatným zhoršením tělesných (fyziologických) nebo duševních (psychických) funkcí organismu.*²²

Při posuzování tohoto stavu je zapotřebí zohlednit předchozí zdravotní stav poškozeného. Dále pro určení jak byl poškozený omezen při obvyklém způsobu života, je hlavním kritériem délka pracovní neschopnosti.

§ 146

„(1) Kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) na těhotné ženě,

b) na dítěti mladším patnácti let,

c) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti,

d) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo na jiném, který plnil svou obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona, nebo

e) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.

*(4) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*²³

²² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1171. ISBN 978-80-7400-109-3.

²³ Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009, Zákon trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 2009, částka 11. [online]. © 2015 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

7 TRESTNÉ ČINY PROTI SVOBODĚ

7.1 Loupež

Loupež je často označována jako loupežné přepadení a již z tohoto zažitého označení je patrné, že se jedná o útok na osobu poškozeného a to nikoli jen ve smyslu jeho majetkových práv, tedy svobody vůle člověka. Podstatou jednání pachatele je vyvolat obavy u poškozeného z pachatele. Zákon tak přímo definuje, že k vyvolání takové obavy postačí i „pouze“ pohrůžka násilí. Samotné násilí pak jen spíše značí osobu pachatele, jeho agresivitu a odhodlání, než obligatorní znak skutkové podstaty. Dokonce i pohrůžka je podrobně rozvedena v komentáři trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., kdy lze zkráceně říci, že pohrůžku násilí lze spatřovat i v pasivnějším jednání pachatele, kdy např. poškozenému zastoupí cestu, či bez slovní pohrůžky využije své přirozené fyzické převahy. Mluvíme zde tak o způsobu provedení samotného skutku, tedy tzv. podpis pachatele, který se však postupem času může vyvíjet, či může být v některých ohledech záměrně pachatelem pozměněn, tak aby znesnadnil své dopadení. Před loupeží se každý pachatel na tento čin zpravidla připraví. Nicméně nutno dodat, že rozsah a doba přípravy mohou a zpravidla jsou různorodé. Nutno také odlišovat dobu přípravy od doby rozhodování – váhání se k činu odhodlat. Samotná příprava má zpravidla podstatný vliv na výsledek skutku, tedy nejen úspěšnost získati lup, ale zejména pak s lupem uniknout do „bezpečí“ a co je pro pachatele asi stěžejní, nebýti dopaden ani následně během vyšetřování. Příprava se tak může skládat z: přípravy pomůcek – vybavení, plánu provedení, nastudování místa a zvyků, načasování a přípravy samotného pachatele, například fyzické zdatnosti, či jiných obdobných dovedností (zacházení se střelnou či jinou zbraní). Taková příprava je charakteristická pro objektové loupeže (peněžní ústavy). Naproti tomu pouliční loupeže, se obejdou bez důkladnější přípravy či nutnosti opatření prostředků. Rozdíl tak bude v loupeži se zbraní v bance oproti loupeži přetahování se o kabelku se stařenkou na ulici. Způsob provedení (MODUS OPERANDI) nám tak při vyšetřování napoví, jaký pachatel před námi stojí.

„Typické způsoby přípravy jsou charakteristické typováním budoucí oběti, získáním informací o stereotypch, způsob chování, schopnosti reakce, ale také o způsobu uschování, zabezpečení nebo užívání věci, která je předmětem zájmu pachatele.“²⁴

Od pouhé pohrůžky, přes vražení tělem pachatele do oběti a usnadnění si zmocnění se cizí věci, po útok pachatele údery, sražením, přetahováním, až po napadení za užití zbraně ať již jako pohrůžka střelnou zbraní, nožem či údery teleskopického obušku a obdobnými předměty. Nelze ani zapomínat na způsob provedení lstí. Jedná se však zejména v současnosti o zcela výjimečný způsob provedení, kdy pachatel nejdříve „zbaví“ poškozeného svobody pohybu či rozhodování např. uzamčením v místnosti, uspáním – omámením. Tyto skutky, pokud bereme v úvahu zejména uzamčení či svázání osoby, jsou však z drtivé části kombinací předchozího násilí či pohrůžky násilím a tak samotné provedení tímto způsobem je v dnešní době spíše sporadické.

Při oznámení, zejména pak pokud jsou oznamovatelé ovlivněni toxickou látkou, se jedná o případy, kdy se sám poškozený dobrovolně uvedl do takového stavu, nebo se jedná o zcela vymyšlené skutky, kdy ze strany poškozeného nelze ani dovodit co se vlastně mohlo stát a to pro jejich naprostou anamnézu z návykové látky a to ať již zakázané či legální – alkohol. Loupeží můžeme rozumět narušení sebevědomí a bezpečnosti osoby poškozeného, kdy takové jednání pachatele směřuje k získání movité věci poškozeného, kterou má při sobě, popř. kterou má ve svém držení (či střežení) ve své blízkosti. Užitím násilí či jeho pohrůžkou je napadena osobnost poškozeného, kdy tato skutečnost, můžeme jí označit jako ponížení, může mít do budoucna pro některé jedince nevratné, trvalé, či jinak závažné poškození osoby člověka.

Z tohoto důvodu je Loupež označována jako zvlášť závažný zločin s horní sazbou do 10 let odnětí svobody a co do násilných zločinů je řazena na druhé místo za zvlášť závažný zločin Vraždy.

Právní úpravu zločinu Loupež nalezneme zakotvenou v zákoně č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku v § 173.

²⁴ CHMELÍK, J. a kol. *Loupeže a možnosti prevence a obrany*. Praha: Themis, 2006, s. 7. ISBN 80-7312-051-X.

§ 173

„(1) Kdo proti jinému užije násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.

(2) Odnětí svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,

b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,

c) způsobí-li takovým činem značnou škodu, nebo

d) spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady (§ 309), teroristického útoku (§ 311) nebo teroru (§ 312).

(3) Odnětí svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu.

(4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

(5) Příprava je trestná.²⁵

²⁵ Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009, Zákon trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 2009, částka 11. [online]. © 2015 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

8 TRESTNÉ ČINY PROTI LIDSKÉ DŮSTOJNOSTI V SEXUÁLNÍ OBLASTI

8.1 Znásilnění

Z kriminologického pohledu lze znásilnění definovat jako vynucení sexuálního styku proti vůli napadené osoby. Při znásilnění utrpí každá oběť psychickou újmu, protože se tak děje bez souhlasu oběti. Znásilnění je často doprovázeno fyzickou újmou.²⁶

U trestného činu znásilnění je z hlediska odhadů nejvyšší stupeň latence. Dle průzkumu provedeného u žen v roce 2012 na území ČR se jedná až o 80%. Tedy, pouze 20% znásilněných žen, učiní o tomto oznámení. Důvody neoznámení jsou především strach z pomsty, nedůvěra v orgány činné v trestním řízení, neoznámení z důvodu, že se stejně pachatel nikdy nenajde, stud a postavení v soukromém životě.²⁷

Naplnění skutkové podstaty trestného činu znásilnění bylo po několik dekád vymezováno jako jednání pachatele, který násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutil ženu k souloži nebo k takovému činu zneužil její bezbrannosti. Od roku 2001 došlo v TZ ke změně novelou zákonem č. 144/2001 Sb. Předmětem změny zákona bylo především to, že u dřívějšího pojetí trestného činu znásilnění, mohlo být znásilnění spácháno pouze formou provedené soulože a pouze na ženě. Zákon č. 144/2001 Sb. toto upravil novelizací, kdy skutkovou podstatu znásilnění naplňovalo donucení, jakékoli osoby, ale i k obdobnému pohlavnímu styku.²⁸

²⁶ GRÍVNA, T., M. SCHEINOST, I. ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 250. ISBN 978-80-7478-614-3.

²⁷ Tamtéž, s. 250.

²⁸ STAŇKOVÁ, L., ŠČERBA, F., VICHLENDÁ, M. *Násilná kriminalita*. Praha: Leges, 2014, s. 93-94. ISBN 978-80-7502-069-7.

Výklad trestního zákona č. 86/1950 Sb.

Znásilnění

§ 238

„(1) Kdo násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutí ženu k souloži, nebo k takovému účelu zneužije její bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na pět až deset let.

(2) Odnětím svobody na deset až dvacet let bude pachatel potrestán,

a) má-li čin uvedený v odstavci 1 za následek těžkou újmu na zdraví, nebo

b) je-li tu jiná zvláště přitěžující okolnost.

(3) Odnětím svobody na patnáct až pětadvacet let bude pachatel potrestán, má-li čin uvedený v odstavci 1 za následek smrt.“²⁹

Výklad trestního zákona č. 14/1961 Sb.

Znásilnění

§ 241

„(1) Kdo násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutí jiného k souloži nebo k jinému obdobnému pohlavnímu styku nebo kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.

(2) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na osobě mladší než osmnáct let.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví, nebo

b) spáchá-li takový čin na osobě mladší než patnáct let.

(4) Odnětím svobody na deset až patnáct let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.“³⁰

²⁹ Zákon č. 86/1950 Sb. ze dne 12. července 1950, Trestní zákon. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 1950, částka 39. [online]. © 2015 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=86/1950&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

³⁰ Zákon č. 140/1961 Sb. ze dne 29. listopadu 1961, Trestní zákon. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 1961, částka 65. [online]. © 2015 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=140/1961&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

Výklad trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.

Znásilnění

§ 185

„(1) Kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo

kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží,

b) na dítěti, nebo

c) se zbraní.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnáct let,

b) spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo

c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

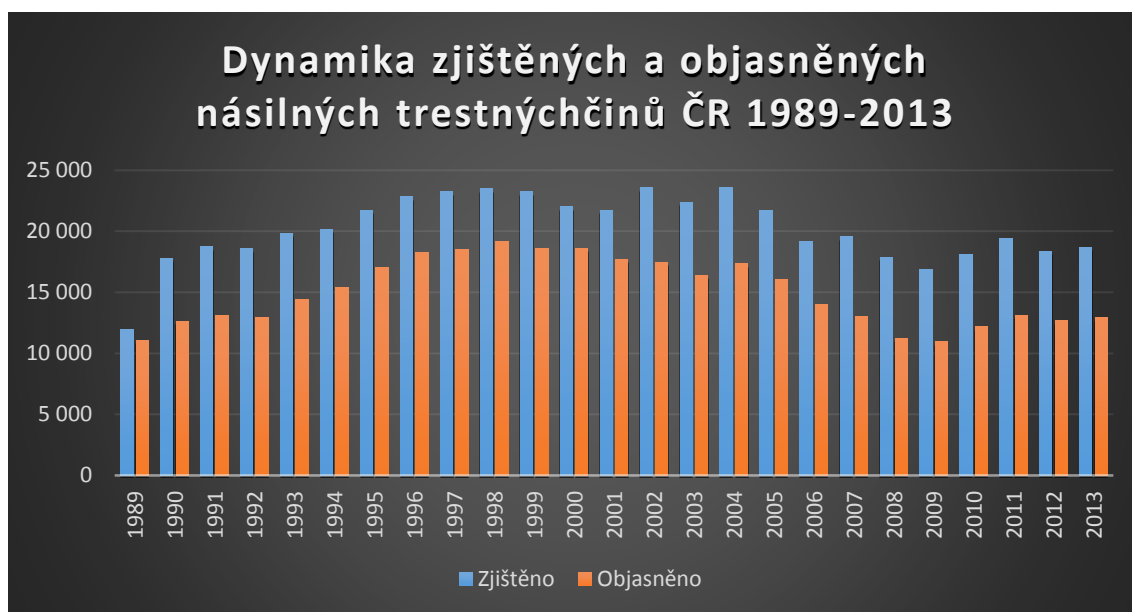
(5) Příprava je trestná.³¹

³¹ Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009, Zákon trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11. [online]. © 2015 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

9 FENOMENOLOGIE NÁSILNÉ KRIMINALITY

Ze statistik Policejního prezidia ČR, které zachycují dynamiku vývoje násilné kriminality od roku 1989, jsou patrné změny v jejím stavu i struktuře násilné kriminality v České republice. Na prvním místě ve vykazování kriminality Policejním prezidiem ČR je uváděna násilná kriminalita, kde je uváděn zvláště trestný čin vraždy a jeho další modifikace. Od roku 1989 se zvýšila násilná kriminalita skoro dvojnásobně. V roce 1989 bylo zjištěno 11 956 násilných trestných činů a v roce 1998 to bylo již 23 464. Po tomto období násilná kriminalita klesá. V roce 2004 byla násilná kriminalita v novodobé historii ČR na nejvyšším stupni, kdy bylo evidováno 23 579 činů. Od roku 2004 je zaznamenán určitý pokles, kdy se nápad násilné trestné činnosti vrací na úroveň počátku 90. let.³²

Graf 1: Dynamika zjištěných a objasněných násilných trestných činů v ČR 1989–2013

Zdroj³³

³² GRÍVNA, T., M. SCHEINOST, I. ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 225. ISBN 978-80-7478-614-3.

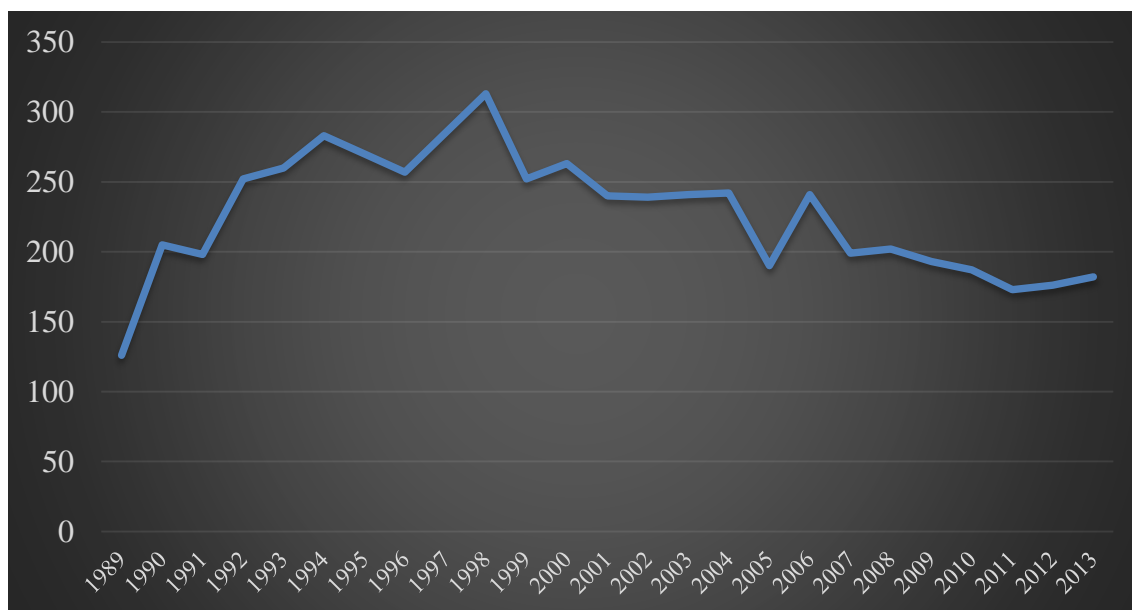
³³ Tamtéž, s. 226.

Násilná kriminalita zaujímá v celkové kriminalitě podíl přibližně 6 %. V této trestné činnosti má největší zastoupení trestný čin ublížení na zdraví a trestný čin loupeže. Za nejzávažnější trestný čin je považován trestný čin vraždy.³⁴

9.1 Vražda

Vraždy nezabírají v policejních statistikách velké místo, jsou zastoupeny přibližně 1 %. Ale i při tak malém podílu, se této trestné činnosti musí věnovat zvýšená pozornost a to pro nevratnost skutku. Značný nárůst počtu vražd na území České republiky je zaznamenán od roku 1989. Od roku 1990 vzrostl počet zjištěných vražd na dvojnásobek. Další nárůst byl zaznamenán v roce 1998, kdy byl evidován zatím největší počet spáchaných vražd a to 313. Vraždy patří k trestným činům s největší objasněností. U skutku vraždy se jednání pachatele především dělí na motiv pachatele a způsob provedení činu samotného.³⁵

Graf 2: Dynamika registrovaných trestných činů vraždy v ČR 1989–2013

Zdroj³⁶

³⁴ NOVOTNÝ, O., J. ZAPLETAL, a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 284. ISBN 80-7357-026-2.

³⁵ GŘIVNA, T., M. SCHEINOST, I. ZOUBKOVÁ, a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 230. ISBN 978-80-7478-614-3.

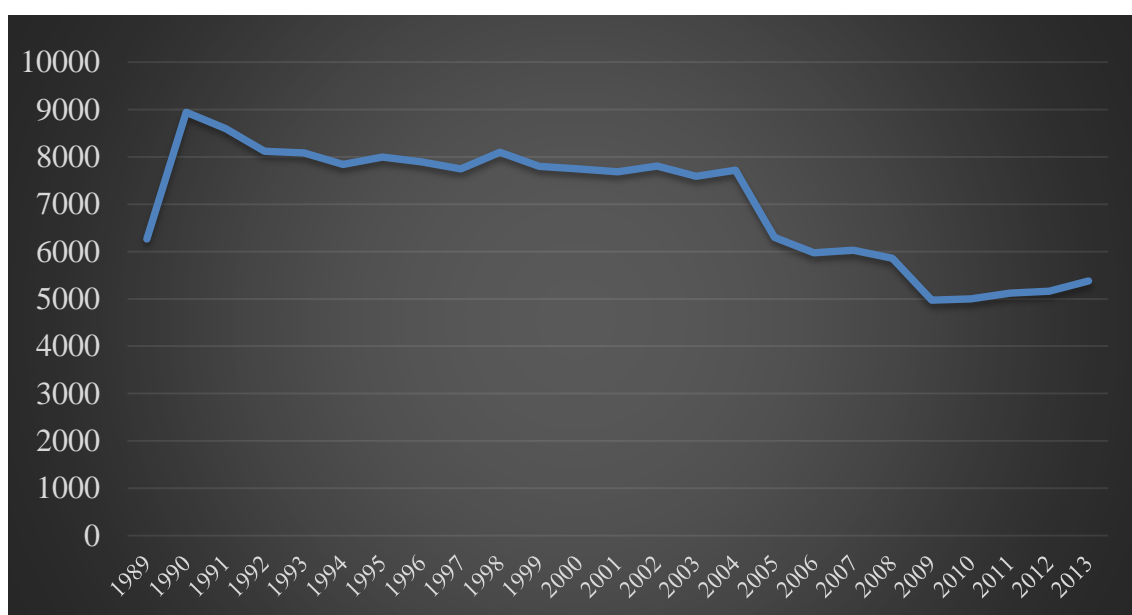
³⁶ Tamtéž, s. 230.

9.2 Ublížení na zdraví

Trestný čin ublížení na zdraví zaujímá v rámci kategorie násilné kriminality, co se týče počtu zjištěných činů, první místo.

Zvýšení četnosti tohoto trestného činu bylo registrováno především na počátku 90. let minulého století. Od té doby nárůst trestného činu ublížení na zdraví rapidně klesá. Převážné většiny těchto trestných činů se dopouští muži.³⁷

Graf 3: Dynamika registrovaných trestných činů úmyslné ublížení na zdraví v ČR 1989–2013

Zdroj³⁸

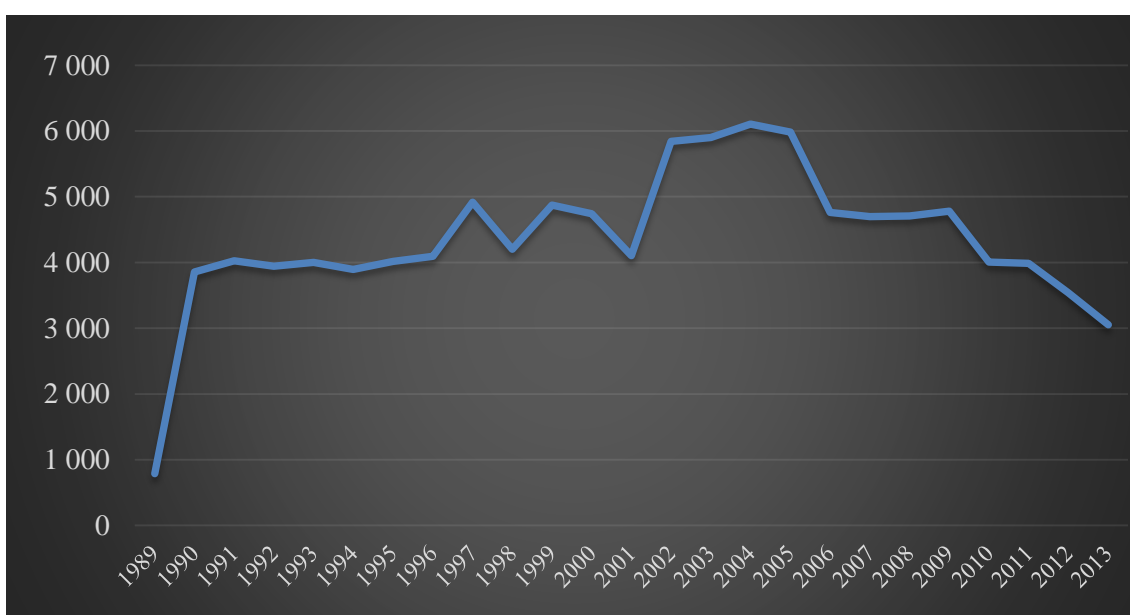
³⁷ GRÍVNA, T., M. SCHEINOST, I. ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 227. ISBN 978-80-7478-614-3.

³⁸ Tamtéž, s. 228.

9.3 Loupež

Loupež patří k nejfrekventovanějším trestným činům v oblasti násilné kriminality. Jako u trestných činů vraždy a ublížení na zdraví došlo na počátku 90. let k velkému nárůstu v počtu loupeží a to v porovnání s rokem 1989 až k čtyřnásobnému. Nejvyšší nárůst na území České republiky byl zaevidován v roce 2004. Od tohoto roku dochází k výraznému poklesu množství zjištěných loupeží. A naopak vzrůstá objasněnost. V dnešní době se na značné části incidentů podílejí v roli pachatelů děti a mladiství.³⁹

Graf 4: Dynamika registrovaných trestných činů loupež v ČR 1989–2013

Zdroj⁴⁰

³⁹ GRÍVNA, T., M. SCHEINOST, I. ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 228. ISBN 978-80-7478-614-3.

⁴⁰ Tamtéž, s. 228.

9.4 Znásilnění

Při vykazování mravnostních trestných činů v policejních statistikách je v této oblasti nevíce zastoupen trestný čin znásilnění a to až 28 %. Kdy se na tomto celku podílel vysoký počet recidivistů. V roce 2013 až 19 %.⁴¹

Graf 5: Dynamika registrovaných trestných činů znásilnění v ČR 2000–2013

Zdroj⁴²

⁴¹ GRÍVNA, T., M. SCHEINOST, I. ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 248. ISBN 978-80-7478-614-3.

⁴² Tamtéž, s. 249.

10 ETIOLOGIE NÁSILNÉ KRIMINALITY

Pojem etiologie označuje zkoumání příčin různorodých jevů. Kriminální etiologie se zaměřuje na příčiny trestné činnosti, které vyvolávají kriminalitu. Dále se zabývá podmínkami, které podporují působení příčin trestné činnosti.⁴³

10.1 Příčiny násilné kriminality

Násilí ve společnosti má mnohočetné příčiny, stejně tak i kriminogenní faktory, které vyvolávají násilnou kriminalitu. Násilí ovlivňuje několik hledisek a to např. hledisko sociální, politické, psychologické, kulturní i fyziologické. Faktory, které zvyšují nebezpečí kriminální činnosti, jsou pestré, ale musíme vzít v potaz rozdíl mezi domácím násilím na jedné straně a např. pouliční násilí na straně druhé. Přičemž zohledníme trestné činy u interpersonálních konfliktů proti činům, které jsou motivované zjištěností atd.⁴⁴

Mezi nejvýznamnější etiologické činitele násilné kriminality patří:

- a) vrozené osobnostní charakteristiky,
- b) poruchy v rámci psychosociálního vývoje jedince,
- c) vliv rodinného prostředí,
- d) sféra trávení volného času-vliv masmédií,
- e) postoj společnosti k násilí-míra tolerance,
- f) vliv alkoholové a nealkoholové toxikomanie.

Ad a) Vrozené osobnostní charakteristiky, jsou u každého jedince ojedinělé. V přímém kontextu s objasněním příčin kriminálního jednání se uvažuje o tzv. statických faktorech, které jsou přítomny nebo zcela chybí v kriminálním chování jedince.⁴⁵

Ad b) Poruchy v rámci psychosociálního vývoje jedince, jsou odvozeny od individuálního kontinuálního procesu zahrnující somatickou i psychickou stránku. Vývojová stádia jedince se od sebe liší kvalitativně a rychlostí vývoje jednotlivých

⁴³ DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 81. ISBN 978-80-7380-344-5.

⁴⁴ NOVOTNÝ, O., J. ZAPLETAL a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 300. ISBN 80-7357-026-2.

⁴⁵ GRÍVNA, T., M. SCHEINOST, I. ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 238. ISBN 978-80-7478-614-3.

funkcí. Jednotlivá vývojová období přináší určitá rizika v rozvoji kriminální kariéry jedince. Za nejrizikovější období v tomto pohledu lze označit období pubescence a adolescence.⁴⁶

Ad c) Rodinné prostředí je prioritní pro vývoj jedince, ve kterém dochází k nejdůležitější úloze v procesu socializace. Tímto prostředím je naše osobnost formována hlavně v dětství, protože jsme nejvíce vnímaví a citliví vůči vnějším vlivům. Jedná se o napodobování chování dospělých pozorováním ze strany dítěte, kdy opakuje jednání ostatních příslušníků, protože je to rodina, kdo zprostředkovává dítěti svým mikroprostředím sociální výuku, vzory lidských hodnot a chování. Díky tomu má pak usnadněné navazování pozitivních mezilidských a společenských vztahů. Násilné chování vzniká hlavně v rodině, kde je kontakt s delikventními příslušníky, ti pak poskytnou jedinci model násilného chování, negativní hodnoty a celý proces je podpořen utvrzením z jejich strany, že tento postoj a přístup je správný.⁴⁷

Ad d) Sféra trávení volného času – vliv masmédií. Veškeré volnočasové aktivity tvoří v dnešní době důležitou součást našeho života. Velký podíl zabírá sledování televize, aktivní činnost na internetu, např. Facebook, Skype, apod. Počítačové hry zaujímají v našem volném čase více místa. Patří mezi první, co ovlivní chování především u dětí. Výrazným způsobem pak ovlivní především život, orientaci v hodnotách člověka, názory a postoje dnešní mládeže a to jak v kladném, tak i v negativním směru. To je potom z hlediska etiologie delikventní činnosti u mladé generace velice rizikové. Právě děti jsou zasahovány, často v pořadech určených především i nejmladší věkové kategorii, různému prezentování násilí, které potom může v mnoha případech vést k napodobení zhlédnutého negativního vzoru. Každodenně se setkáváme v televizním zpravodajství s poutavou a populární prezentací kriminálních případů, často násilného charakteru, která postrádá v mnoha případech zasvěcený pohled odborníka, který by mohl v preventivním působení poukázat na příčiny a závažné následky kriminálních činů.⁴⁸

Ad e) Postoj společnosti k násilí-míra tolerance. Postoj společnosti k násilí-míra tolerance. Postupem času se postoj společnosti k násilí mění a stejně tak hovoříme o proměně toho, co společnost považuje za tzv. normální, legitimní, funkční a co za již

⁴⁶ GRIVNA, T., M. SCHEINOST, I. ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 239. ISBN 978-80-7478-614-3.

⁴⁷ Tamtéž, s. 239.

⁴⁸ Tamtéž, s. 240.

patologické. Musíme brát v úvahu určité odlišnosti v míře tolerance jistých odchylek od stanovených norem napříč jednotlivými společenstvími s jinými hodnotami, tradicemi, zvyklostmi a kulturou.

Tolerance násilí ze strany společnosti je ovlivněna mnoha činiteli:

- ekonomické faktory – nerovnoprávnost,
- prudké sociální změny,
- sociokulturní faktory – rozpad rodiny, migrace obyvatelstva,
- dostupnost zbraní,
- abúzus alkoholové, nealkoholové toxikomanie,
- individuální faktory – duševní nemoci, školní neúspěšnost, kontakt na delikventní prostředí, absence emocionálních vazeb v rodinném prostředí.⁴⁹

Ad f) Vliv alkoholové a nealkoholové toxikomanie. Drogy a alkohol lze řadit mezi významné kriminogenní faktory, a to nejen ve vztahu k násilné kriminalitě. Jedinec se požitím alkoholu dostane do stavu, který vede k potlačení sociálních a morálních zábran a jsou porušovány morální, společenské i právní normy. Není neznámé, že u alkoholu sehrává významnou roli jeho relativně snadná dostupnost a vyšší tolerance k jeho užívání ze strany společnosti. Nealkoholové drogy naopak nebývají evidovány, protože jsou omezené možnosti jejich detekce ze strany orgánů činných v trestním řízení. Jejich podíl se tak v poměru k alkoholu jeví jako minimální, avšak skutečnost bude poněkud odlišná.⁵⁰

10.2 Nárůst násilné kriminality po roce 1989

Příčiny velkého nárůstu násilné kriminality po roce 1989 jsou kriminology vysvětlovány tím, že byl zrušen trest smrti, který byl zrušen z. č. 150/1969 Sb. o přečinech, a udělena rozsáhlá amnestie, která se dotkla téměř 30 000 vězňů. Většina z těchto vězňů zneužila důvěry a dopustila se nových závažných TČ. Společnost prochází mnohými změnami a mnoho občanů, nesprávně pochopilo pojem demokracie⁵¹

⁴⁹ GRÍVNA, T., M. SCHEINOST, I. ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 241. ISBN 978-80-7478-614-3.

⁵⁰ Tamtéž, s. 241.

⁵¹ DIANIŠKA, G. et al. *Kriminológia*. 2.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, str. 62. ISBN 978-80-7380-344-5.

Dalšími důvody, které pravděpodobně vedly k nárůstu násilné kriminality, jsou zejména:

- 1) Přejít od totality ke svobodné společnosti – ten je spojen vedle řady pozitivních aspektů, spočívajících zejména v posílení základních lidských práv a svobod osob, s významným snížením možnosti kontroly a zasahování oficiálních institucí do práv individua, a tím i s postupným vyrovnáváním vývoje registrované kriminality na území ČR, i s vývojem ve vyspělých demokratických státech;
- 2) Rozvojem tržní ekonomiky – s tím souvisí i zvyšování rozdílů mezi bohatými a chudými, a dále rozdílů v možnostech mezi společensky uznávanými cíli a šancemi části obyvatelstva těchto cílů dosáhnout legálními prostředky;
- 3) Dlouhodobým pokřivením hodnot obyvatelstva v totalitním státě – který se projevil například velikým zeslabením úcty k cizímu majetku, kdy všem patří všechno a nikomu nic, což je demonstrováno vžitým úslovím: „Kdo nekrade, okrádá svoji rodinu.“;
- 4) Migrací, která otevřela hranice – ta spočívá ve výrazném omezení kontroly pohybu jak našich občanů, tak cizinců na našem území, přičemž se náš stát stává tranzitní, ale i cílovou zemí pro určité kriminální jevy (např. související s drogami či organizovaným zločinem obecně);
- 5) Demografickými vlivy – zohlednění nástupu silných populačních ročníků do věku mladistvých a mladých dospělých v důsledku tzv. baby boomu v 70. letech 20. století;
- 6) Amnestií prezidenta republiky v letech 1989 a 1990;
- 7) Otázka pravdy u statistik oficiálních institucí kontroly zločinnosti před rokem 1989 – je otázkou zda, a do jaké míry, docházelo či nedocházelo díky politickým zájmům na prezentaci nízké úrovně kriminality v socialistických státech, ke zkreslování statistických údajů, například formou nepřesné evidence všech oznámených TČ.⁵²

⁵² KUCHTA, J., H. VÁLKOVÁ a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 141-142. ISBN: 978-80-7179-813-2.

Na výrazném poklesu objasněnosti v tomto časovém období se pak projevila zejména:

- nestabilní OČTŘ – z důvodů výrazné změny personálu, jiný způsob práce, legislativní změny v této oblasti atd.;
- neochota občanů oznamovat TČ a jejich pachatele – spojená s nízkou důvěrou v OČTŘ a následná nespolupráce;
- právní řád a jeho nedostatky a nestabilita – projevující se v častých změnách;
- nedostatek pracovní síly v OČTŘ – a to v souvislosti s nárůstem počtu registrovaných TČ, přičemž je nutné si uvědomit, že například ve srovnání s rokem 1989 byl v roce 2012 registrován více než trojnásobný nárůst trestné činnosti.⁵³

⁵³ KUČTA, J., H. VÁLKOVÁ a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 142. ISBN: 978-80-7179-813-2.

11 OBĚT TRESTNÉHO ČINU

11.1 Viktimologie

Vědní obor Viktimologie se především zabývá zkoumáním osoby oběti a vztahem mezi obětí a pachatelem, procesem viktimizace a rolí oběti v procesu viktimizace, prevencí viktimizace, pomocí oběti, jejím odškodňováním a rehabilitací. Viktimologie je pokládána za součást kriminologie.

Pojmenování „Viktimologie“ je z latinského slova *victima* – oběť a řeckého slova *logos* – věda.

Za zakladatele tohoto vědního oboru lze považovat Němce *Hanse von Hentiga* (1887–1974), který svým dílem „Zločinec a jeho oběť“ (1948), odstartoval zájem o tento vědní obor a je tudíž považován za jeho strůjce.

„Předmět viktimologie tvoří šest skupin jevů:

- 1) osoba oběti (její biologické, psychické a sociální vlastnosti),*
- 2) vztahy mezi obětí a pachatelem,*
- 3) proces viktimizace, zejména role oběti v něm,*
- 4) role oběti v procesu odhalování, vyšetřování a soudního projednávání věci,*
- 5) pomoc oběti, způsoby jejího odškodnění a rehabilitace,*
- 6) ochrana občanů před viktimizací.“⁵⁴*

V posledních letech se ustanovil převážně samostatný celek kriminalistická viktimologie, která se zajímá o osobu oběti, ze které lze získat spoustu upotřebitelných informací (stop), sloužící k odhalení a objasnění trestné činnosti. Dále se zabývá postavením oběti při oznamování trestné činnosti, výpověďmi poškozených, svědků a spoluprací při rekonstrukci trestného činu.⁵⁵

⁵⁴ NOVOTNÝ, O., J. ZAPLETAL a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 140-141. ISBN 80-7357-026-2.

⁵⁵ GŘIVNA, T., M. SCHEINOST, I. ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 114. ISBN 978-80-7478-614-3.

11.2 Oběť

Trestná činnost je činnost, která působí nejen na konkrétního jedince, ale také na celou společnost. Převážná většina trestných činů však působí jistou újmu na konkrétní osobě. Ohrožuje ji na životě, zdraví, svobodě nebo poškozuje jiná její práva. Taková osoba se podle zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů, dále jen ZOTČ) nazývá oběť.

Zákon č. 45/2013 Sb.

§ 2

„(2) Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.

(3) Byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považuje se za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner nebo druh, je-li osobou blízkou. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich.

(4) Zvláště zranitelnou obětí se pro účely tohoto zákona při splnění podmínek uvedených v odstavci 2 a 3 rozumí

- a) dítě,*
- b) osoba, která je postižená fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, které ve spojení s různými překážkami může bránit plnému a účelnému uplatnění této osoby ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy,*
- c) oběť trestného činu obchodování s lidmi,*
- d) oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo trestného činu, který zahrnoval násilí či pohrůžku násilím, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost*

*vyjadřovat se, životní situaci, v nichž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.*⁵⁶

11.3 Oběť a poškozený

V českém trestním právu se můžeme setkat se dvěma pojmy označující osobu, na které byl spáchán trestný čin. Zprvu se jedná o oběť, jejíž přesná definice je zakotvena v zákoně č. 45/2013 Sb. ZOTČ. Druhý pojem poškozený, je používán trestním řádem. Pojem poškozený se považuje za určení procesního postavení osoby v trestním řádu a je přesně uveden v § 43 trestního řádu.

Hlavním rozdílem mezi oběma pojmy oběť a poškozený je ten, že za oběť se dá nazývat pouze osoba fyzická, která má citové a smyslové vnímání, ale poškozenou může být osoba nejen fyzická, ale i právnická a to z důvodu, že se oběma může stát majetková či nemajetková újma.

11.4 Viktimnost

*„Viktimnost je disponovanost jedince nebo skupiny osob stát se obětí trestného činu.”*⁵⁷

V dnešním světě se každá osoba může stát potencionální obětí trestného činu. Z různých společenských průzkumů je patrné, že vyšší riziko stát se obětí je ovlivněno různými faktory. Především zaměstnáním, věkem, sociální rolí a prostředím ve kterém se pohybujeme.⁵⁸

V zaměstnání jsou více viktinní např. policisté, taxikáři, obsluhy čerpacích stanic. U věkového faktoru se jedná o osoby mladšího věku, které se při svém způsobu života se mohou stát častěji obětí než starší osoby, žijící poklidným životem. Dále pak osoby, které

⁵⁶ Zákon č. 45/2013 Sb. ze dne 30. ledna 2013, o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 2013, částka 20. [online]. © 2015 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z:

http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=45/2013&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

⁵⁷ NOVOTNÝ, O., J. ZAPLETAL a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 140-141. ISBN 80-7357-026-2.

⁵⁸ GRÍVNA, T., M. SCHEINOST, I. ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 114-115. ISBN 978-80-7478-614-3.

se pohybují v různých společenských skupinách, jako jsou např. cizinci, náboženské sekty, bezdomovci narkomani.

11.5 Viktimizace

„Viktimizace je proces, v němž se potencionální oběť stává obětí skutečnou.“⁵⁹

Viktimizaci je možno rozdělit na:

- a) primární
- b) sekundární
- c) terciální

Ad a) Za primární viktimizaci lze označit proces, kdy vzniká primární újma oběti, v souvislosti s jednáním pachatele. Primární újmu způsobenou pachatelem je možné rozdělit na fyzické, finanční a emocionální újmy.

Ad b) Sekundární viktimizace vzniká po spáchání trestného činu a po následujících procesech. Příčinou tohoto může být osoba pachatele (ovlivňování, zastrašování), nebo sociální okolí (zavržení, zveřejňování činu v médiích). Druhotná viktimizace může vzniknout ze strany orgánů činných v trestním řízení (provedený nešetrný výsledek, zlehčování).

Ad c) *„Terciální viktimizací se má na mysli důsledek stavu, kdy se oběť trestného činu není schopna vyrovnat s traumatem po trestném činu, i když došlo k nápravě, uzdravení a odškodnění.“⁶⁰*

⁵⁹ GRÍVNA, T., M. SCHEINOST, I. ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 116. ISBN 978-80-7478-614-3.

⁶⁰ DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 122. ISBN 978-80-7380-344-5.

12 PACHATEL NÁSILNÝCH TRESTNÝCH ČINŮ

„Pachatel je základní prvkem procesu kriminogeneze“⁶¹

Kriminologické znalosti o osobě pachatele jsou aplikovány v oborech, jako je policejní kriminalistika, psychopatologie, soudní psychiatrie a v trestním právu. V kriminologii je pojem pachatel úzce spjat s osobností pachatele trestného činu.⁶²

Osobou pachatele se v kriminologii rozumí nejen osoba, která se dopustila trestného činu, ale také osoba, která není orgány činnými v trestním řízení stíhána. Dále se kriminologie zaměřuje na osoby, které jsou ještě dětmi, nebo jsou nepříčetní a přesahují sféru vymezenou trestním právem. V této skupině jsou též osoby, které jsou označovány za recidivisty a také osoby, které by se pro svůj potenciál mohly stát pachatelem trestného činu.⁶³

§ 22

Pachatel

„(1) Pachatelem trestného činu je, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná.

(2) Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku, nepříčetnost, omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala nebo nejednala zaviněně. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil takové osoby, která nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky předpokládané zákonem; v těchto případech není vyloučena trestní odpovědnost takové osoby za jiný trestný čin, který tímto jednáním spáchala.“⁶⁴

⁶¹ NOVOTNÝ, O., J. ZAPLETAL a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 119. ISBN 80-7357-026-2.

⁶² Tamtéž, s. 119.

⁶³ GRÍVNA, T., M. SCHEINOST, I. ZOUBKOVÁ, a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 87. ISBN 978-80-7478-614-3.

⁶⁴ Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009, Zákon trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 2009, částka 11. [online]. © 2015 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

12.1 Osobnost pachatele

Osobnost pachatele je organizovaný a dynamický subjekt, který se svým chováním a psychickými vlastnostmi odlišuje od ostatních subjektů. Obsahuje vrozené vlastnosti a vlivy působící ze sociálního prostředí.⁶⁵

Psychologie se v souvislosti s osobností pachatele zajímá o dvě otázky. Nejprve - jak dospívá jedinec k připravenosti jednat určitým kriminálním způsobem, tj. jaké duševní pochody a vlastnosti určují trestnou činnost, udržují ji v chodu a dávají jí její konkrétní tvář. Poté zájem psychologie ohledně tohoto tématu směřuje ke zjištění, zdali pachatelé vyznačují určité psychické vlastnosti, které je odlišují od ostatních subjektů a jestliže tomu tak je, pak o jaké vlastnosti se jedná. Uvedené dva pohledy vyjadřují ve zjednodušené podobě výchozí pozice dvou přístupů ke studiu pachatelovy osobnosti v kriminální (kriminologické) psychologii. První přístup se označuje jako procesuální či dynamický. Druhý přístup se nazývá strukturální či typologický.⁶⁶

Rozlišujeme 5 základních typů osobnosti pachatele:

- 1) socializovaný (normální) typ
- 2) neurotický typ
- 3) psychopatický typ
- 4) mentálně nedostatečný typ
- 5) psychotický typ.⁶⁷

12.2 Typologie

Pomocí metody typologie, lze třídit soustavy, objekty nebo jevy pomocí typů. V kriminologii slouží k identifikaci pachatele trestných činů do určitých skupin, podle kritérií každé osoby nebo osobnosti.⁶⁸

⁶⁵ NOVOTNÝ, O., J. ZAPLETAL a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 119. ISBN 80-7357-026-2.

⁶⁶ ČÍRTKOVÁ, L., *Forezní psychologie*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 59-60. ISBN 978-80-7380-213-4.

⁶⁷ Tamtéž, s. 62.

⁶⁸ ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 112. ISBN 978-80-7380-312-4.

Typologie pachatele

Typologie pachatelů trestných činů patřila vždy mezi teoretické příspěvky kriminologie. Snaha generalizovat údaje o osobách pachatelů patřila do zkoumání kriminality.⁶⁹

Do současné doby nebyl vytvořen přesný a systematický přehled typologie pachatelů. Kriminologie rozděluje typologii podle působení vlivů, které přispívají na ztvárnění osobnosti pachatele.

- a) biologické, genetické dispozice,
- b) psychické dispozice,
- c) vliv sociálního prostředí.⁷⁰

Typologie upřednostňující vliv biologických dispozic

Typologie dle biologických dispozic jsou zaměřeny na vliv biologické dispozice u utváření osobnosti delikventa. V minulosti se setkáváme zejména s těmito teoriemi:

- frenologické teorie – kde rozhoduje tvar lebky,
- fyziognomické teorie – zde vycházíme z tvaru těla (zavalitý, asketický atd.),
- kriminální antropologie – kdy základní prvek poznání je stavba kostí,
- koncepce oligofrenního pachatele (mentálně retardovaného) – měřítkem je inteligence.⁷¹

Typologie upřednostňující vliv psychických dispozic

Typologie dle psychických dispozic se zabývají vlivem psychické dispozice na utváření osobnosti delikventa. Vycházejí především z poznatků psychologie:

- zabývá se strukturou osobnosti (schopnosti, charakter, temperament, volní vlastnosti, motivace, postoje, zájmy atd.),
- zabývá se faktory II. řádu (extrovert, introvert),
- zabývá se adaptací jedince na prostředí – nesoulad potřeb individua s prostředím se nazývá maladaptace.

⁶⁹ GRÍVNA, T., M. SCHEINOST, I. ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 89. ISBN 978-80-7478-614-3.

⁷⁰ NOVOTNÝ, O., J. ZAPLETAL a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 122. ISBN 80-7357-026-2.

⁷¹ Tamtéž, s. 123.

Charakteristiky osobnosti pachatele dle psychických zvláštností:

- sexuální odchylky,
- intelekt mimo normu,
- duševní nemoci,
- stavy ztížené přičetnosti,
- výskyt toxikomanie.⁷²

Typologie upřednostňující vliv sociálního prostředí

Typologie dle vlivu sociálního prostředí zkoumá vliv na jedince z pohledu, vlivu na prostředí, ve kterém žije a na jeho osobnost. Kriminologie vychází především z poznatků sociologie, a to zejména ze zkoumání sociálního prostředí pachatele.

Rozlišujeme 3 typy pachatelů násilné trestné činnosti:

- afektivní pachatel,
- deviantní pachatel,
- racionální pachatel.

Afektivní pachatel nebývá označován jako nebezpečný pachatel, přičemž prognóza jeho dalšího chování je příznivá a pravděpodobnost recidivy nízká. Charakteristická je emocionálně vyhrocená situace, např. partnerské vraždy.

Deviantní pachatel je pachatel, který mimo jiné nemá žádný osobní vztah k oběti a na oběť útočí nevybíravým způsobem. Prognóza začlenění pachatele do společnosti není optimistická, můžeme u něho předpokládat recidivu a značnou nebezpečnost.

Typickým znakem racionálního pachatele je promyšlenost činu a rizik. Samotný TČ je prostředkem k dosažení cíle, v důsledku čehož má pachatel z útoku užitek, buď materiální, nebo jiný (zbavení se svědka). Samotná prognóza je hodnocená jako nepříznivá a můžeme očekávat vyšší nebezpečnost.⁷³

⁷² NOVOTNÝ, O., J. ZAPLETAL a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 124. ISBN 80-7357-026-2.

⁷³ Tamtéž, s. 126.

Další typologii násilných pachatelů zformuloval John Conrad Spencer, který rozlišil tyto typy:

1. „Kulturně násilný pachatel“ – je to skupina jednotlivců, která žije v subkulturách, kde je násilí akceptováno, resp. nástrojem řešení konfliktů. Pojem subkultura násilí se používá k přiblížení většiny násilných TČ mezi nízkou příjmovou minoritou z prostředí chudých čtvrtí velkých měst.
2. „Kriminálně násilný pachatel“ – jedná se o pachatele, používající násilí jako prostředek k dosažení, resp. uskutečnění kriminálního činu. Příkladem je páchaní TČ loupeže.
3. „Patologicky násilný pachatel“ – uvedený typ pachatele je charakterizován mentální chorobou nebo poškozením mozku.
4. „Situačně násilný pachatel“ – tato skupina pachatelů páchá násilné TČ při zvláštních příležitostech, situace při které je čin páchan je speciální, např. Časté jsou provokace a domácí neshody. Takovéto incidenty jsou často popisované jako „zločiny z vášně“ („crimes of passion“), kdy jednotlivec dočasně ztratí sebekontrolu a později lituje svého činu.⁷⁴

⁷⁴ DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 90. ISBN 978-80-7380-344-5.

13 PREVENCE NÁSILNÉ KRIMINALITY

Prevenčí kriminality se rozumí předcházení trestné činnosti do budoucna.

V oblasti prevence kriminality se zřizují různé programy prevence, které napomáhají k částečnému snížení nebo k úplnému odstranění páchaní trestné činnosti.

„Prevence kriminality zahrnuje soubor nerepresivních opatření, tedy veškeré aktivity vyvíjené státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty směřující k předcházení páchaní kriminality a snižování obav z ní. Patří sem opatření, jejichž cílem či důsledkem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality a jejích následků, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí, nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů. Jedná se o opatření sociální prevence, situační prevence, včetně informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností a pomoci obětem trestných činů. Prevence kriminality úzce souvisí s prevencí dalších sociálně patologických jevů, z nichž k nejzávažnějším patří nejrůznější formy závislosti.“⁷⁵

Dělení kriminální prevence

Prevenici kriminality je možné rozdělit podle její struktury na:

- sociální,
- situační,
- viktimologickou prevenci.

A podle preventivních aktivit na:

- primární,
- sekundární,
- terciální.

⁷⁵ Ministerstvo vnitra České republiky *Prevence kriminality*. [online]. © 2015 [cit. 2015-10-11]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx>

Sociální prevence

Sociální prevence poskytuje nejširší pole působnosti v oblasti předcházení násilné kriminalitě. V této kategorii jsou především programy kriminality, které se zaměřují na určité nepříznivé sociální podmínky života, které vedou ve svém důsledku k páchání protispolečenské činnosti.⁷⁶

Významnou úlohu v prevenci násilné kriminality sehrávají bezesporu média, která ukazují ve své produkci násilné vzory chování, ta pak mohou budít u diváků dojem funkčního modelu řešení u podobných konfliktů. Média především prezentují různé modely životního stylu, které lze v mnoha ohledech označit za rizikové. Jde o konzumaci alkoholu, nebo jiných návykových látek, dále kouření, gamblerství apod. Proto je důležité, aby rodiče sledovali skladbu a obsah televizních pořadů, internetových stránek, které jejich děti navštěvují, vyhledávají a sledují.⁷⁷

V této souvislosti roste potřeba kompenzace veškerých negativních vlivů promyšlenou prosociální, právní a mravní výchovou na všech stupních škol a to právě ve vztahu k násilí a násilné kriminalitě. Jako nedostatek ve výchově lze označit dosavadní zanedbávání otázky psychologického výcviku, který by směřoval k docílení schopnosti sebereflexe a sebekontroly.⁷⁸

Situační prevence

Cílem situační prevence je působit na situaci, která se stane bezprostředně před kriminální událostí, a to prostřednictvím ovlivnění rozhodnutí (nebo schopnosti) pachatele spáchat trestný čin v určitém čase a na určitém místě, spíše než působením na pachatelovy sklony či motivy, či na místní podmínky, které je podporují. Tento druh prevence se jeví v oblasti násilné kriminality jako efektivní, především u loupeží. V praxi jde hlavně o časté využití kamerových systémů v místech, kde hrozí opakované páchání trestné činnosti, případně o využití dalších možností elektronické ostrahy. Z hlediska

⁷⁶ GŘIVNA, T., M. SCHEINOST, I. ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 243. ISBN 978-80-7478-614-3.

⁷⁷ Tamtéž, s. 243.

⁷⁸ NOVOTNÝ, O., J. ZAPLETAL a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 304-305. ISBN 80-7357-026-2.

situační prevence násilné kriminality má velký význam též architektonické, územní plánování a úprava městských aglomerací.⁷⁹

Následně také v rámci prevence násilné kriminality je důležitá úloha architektury a územního plánování zejména při zabraňování vzniku a rozšiřování sociálně dezorganizovaných částí ve velkoměstech. Humanizace městského prostředí by měly přispívat k tomu, aby se místo k bydlení stalo místem pozitivních mezilidských kontaktů, což přispívá ke snižování rizika viktimizace a strachu ze zločinu. Při architektonických řešeních se doporučuje vyvarovat se jednolitého, anonymitu podporujícího stylu a vytvářet spíše malé a přehledné úseky.⁸⁰

Již delší dobu dochází k navrhování předmětů každodenní potřeby s tzv. posílenou obranyschopností vůči různým druhům trestné činnosti, především u ochrany před nebezpečí loupeže. Jedná se například o různé bezpečnostní ruksaky vybavené alarmem. Dále jsou zmiňovány dobré zkušenosti především západoevropských zemí s aplikací elektronického monitoringu jakožto metody terciální prevence, která má zamezit recidivě trestné činnosti.⁸¹

Viktimologická prevence

Viktimologická prevence sehrává důležitou roli u osob s vysokou mírou pravděpodobnosti, stát se obětí násilné kriminality. Prevence spočívá nejen v nácviku technik bezpečného chování a to včetně kurzů sebeobrany. Obecná doporučení se vztahují na možnost informovat potenciální oběti formou obecných návodů a doporučení, jak se chovat v případech bezprostředního ohrožení, případně jak se nebezpečí napadení raději vyvarovat. Pro zvýšení efektivity ochrany potenciálních obětí je nutné posilovat vzdělání a proškolit pedagogy, zdravotnický personál, sociální pracovníky a také v oblasti viktimizací ohrožených skupin obyvatelstva, především pak dětí, žen a seniorů.⁸²

⁷⁹ GŘIVNA, T., M. SCHEINOST, I. ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 243. ISBN 978-80-7478-614-3.

⁸⁰ NOVOTNÝ, O., J. ZAPLETAL a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 306. ISBN 80-7357-026-2.

⁸¹ GŘIVNA, T., M. SCHEINOST, I. ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 244. ISBN 978-80-7478-614-3.

⁸² NOVOTNÝ, O., J. ZAPLETAL a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 306. ISBN 80-7357-026-2 .

Získat platné informace o obětech násilné kriminality z dostupných oficiálních statistických výstupů o kriminalitě je téměř nemožné. Při sepisování kriminálních statistik lze evidovat k osobě oběti věk a to, pokud se jedná o sólově napadenou osobu muže nebo ženy. Dále pokud se jedná o skupinu osob, eviduje se už pouze věkové složení celku. Konečný počet obětí ze shromážděných údajů nejde zjistit, neboť v případech, kdy je skutkem napadena skupina, neumožňuje formulářový číselník skutečný počet osob podchytit. Tyto skutečnosti komplikují věrohodnost utvoření si představy o stavu a struktuře obětí evidované násilné kriminality. Proto se o počtu skutečných obětí můžeme s ohledem na latenci kriminality jako takové pouze dohadovat. V tomto ohledu nám mohou určité informace poskytnout viktimologické výzkumy, i když v omezené míře.⁸³

13.1 Návrh autora k prevenci násilné kriminality

Co od problematiky násilné trestné činnosti a to na touto prací rozebrané skutky, budeme patrně těžko aplikovat univerzální preventivní činnosti a postupy. Tedy, připisovat náhlé kladné hodnoty například v poklesu skutků či vyšší objasněnosti, nemůžeme přičítat obecně již dlouhá léta probíhajícím programům prevence, jako je např. návštěva škol, varování v nákupních centrech před zloději apod.

Najít opravdu účinná a přínosná opatření je tak pro tyto skutky ponechána spíše na samotných odděleních, respektive policistech, zabývajících se touto problematikou. Můžeme zde tak mluvit o lokálních neboli vlastních preventivních opatření. Pokud se vrátíme k plošným preventivním opatřením, můžeme se s tímto tématem běžně setkat např. i ve volebních prohlášeních, jako jsou: více policistů v ulicích. Ano, i toto lze považovat za preventivní působení, avšak jedná se spíše o populistická prohlášení, než realizace reorganizace tohoto logisticky náročného sboru. Nejsou výjimkou ani krátkodobé – přechodné návrhy, které však, jak sami policisté znají ze zkušeností, se netýkají ani tak veřejnosti, jako samotných policistů (např. přítomnost těžkooděnců – SPJ, na fotbalovém utkání přímo na stadiónu). Celkový počet sloužících mužů a žen v bezpečnostních složkách, byl opakovaně analyzován a ve své hranici, která byla

⁸³ GŘIVNA, T., M. SCHEINOST, I. ZOUBKOVÁ a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 244. ISBN 978-80-7478-614-3.

označována jako stabilní, jak pro samotnou policii, tak i pro ochranu veřejnosti se během posledních let přelévala z hranice 45 tis k hranici pod 40 tis a pak na roveň této hodnoty.

Z problematiky násilných skutků, nám nejlépe poslouží patrně zvláště závažný zločin loupež. Zde lze preventivně působit a to ať již nevědomě pro pachatele či cíleně. Nevědomě můžeme pachatele odradit od loupeže (bankovní loupeže se zbraní) už jen správně uvedenou reportáží ve sdělovacích prostředcích, kde je např. pachatel zachycen na kamerovém záznamu, kde je naprosto jasně vidět a lze jej jednoznačně určit – identifikovat. V takových případech není ani výjimkou, kdy se pachatel v TV spolehlivě pozná a sám se přihlásí Policii. Takto i další případní pachatelé jsou zrazeni od svého počínání, neboť vědomi si kvalitního kamerového systému peněžních ústavů, kdy se kamery instalují i do vchodových dveří v úrovni očí, či před budovou, ještě před tím, než se pachatel maskuje, si určitě dobře rozmyslí stejnou chybu, jako jejich předchůdce.

Pokud zůstaneme u peněžních ústavů, můžeme zmínit i trezory s časovým zámkem a informací na dveřích o této skutečnosti. Taktéž jednoznačně preventivní opatření, třebaže ze strany samotných peněžních ústavů. Přítomnost strážného. Zde se již bavíme o větších pobočkách bank. Hlasitý alarm, tichý alarm napojený na pult centralizované ochrany (PCO), avšak i na operační středisko Policie ČR. Zde můžeme jen zmínit, že by nebylo od věci provést statistiku falešných – omylem spuštěných poplachů vůči skutečným – reálným hrozbám. U peněžních ústavů však můžeme zůstat, neboť není výjimkou recidiva případů, kdy pachatel provádí loupeže u téhož bankovního institutu, není výjimkou ani tatáž pobočka, či ve stejné lokalitě. Taktéž i období lze předem určit, kdy ještě donedávna byl spolehlivý nárůst bankovních loupeží v měsíci prosinci, tedy před svátky. Možností prevence zde není mnoho. Jednou z nich je zvýšená hlídková činnost uniformovaných policistů, kteří buď ve služebním – barevně označeném vozidle, objíždí pobočky peněžních ústavů, nebo pěší hlídka, která může mít zde kontrolní bod, či přímo plánované hlídání pobočky uvnitř, např. krátce před uzavřením apod. Na místo uniformované hlídky lze za tyto „nasadit“ i kriminalisty v civilním oděvu. Avšak kriminalisté nerozeznatelní od klientů peněžních ústavů, již nebudou plnit roli preventivního působení na pachatele, avšak mluvili bychom již o přijatých opatření směřujících k zadržení takových pachatelů a to po spáchání nebo při páčání takového skutku.

Pokud se vrátíme ke sdělovacím prostředkům, v dnešní době, spíše převážně k TV, a již zmíněným relacím odvysílaných reportáží zachycujících pachatele skutku, můžeme k tomuto připojit i reportáže ze soudních síní, kde jsou zejména recidivisté posíláni a mnohaleté tresty odnětí svobody. I tato představa nepodmíněného trestu je jistě tím, co pachatelé před skutkem zvažují.

Abychom nemluvili jen o loupežích, sdělovací prostředky lze využít patrně pro všechny naše skutky, kdy jsou v reportážích zveřejňovány fotografie, video záznamy, identikiti pachatelů, výzvy k přihlášení svědků událost apod.

Zmiňované hlídky uniformovaných policistů, mohou být spolehlivě doplňovány i hlídkou kriminalistů – operativou a to pak zejména jejich pohyb na místech koncentrace a výskytu kriminálně závadových osob, zájmových osob, ale i osob pracujících ve prospěch policie (nezavedených informátorů). Namítání, že lze takovou to rajonizaci uplatňovat spíše na menších městech, jistě není na místě, neboť samotní zejména dlouholetí policisté vědí, kde mohou potkat pro ně „známé firmy“. Například i zde v Praze tak lze naplno uplatnit osobní a místní znalost.

Nevýhodou pro některé situace může být právě vzájemná znalost závadových osob s policisty (u uniformovaných osob není pro jejich označení co řešit), avšak z pohledu prevence, si jsou právě tyto osoby velice dobře vědomy téměř nemožnosti beztrestně páchat svou činnost v obvodu, kde byli již zadrženi, či jsou pro své okolí známy. Tedy, zejména osobní znalost závadových – zájmových osob či osob pohybujících se v takovém prostředí je výhodou na straně policie, byť by taková výhoda byla uplatněna až po spáchání skutku, neboť ve vztahu k recidivě, tedy k pokračující kriminalitě těchto osob, je jejich jednání přerušeno v samotném počátku. Zkráceně lze říci, že pro vás již z minulosti známý pachatel, který se přes veškeré obavy, rozhodl spáchat pouliční či objektovou loupež, bude dopaden krátce po seznámení se kriminalistů se způsobem provedením skutku, místem skutku a popisem pachatele, či po zajištění kamerových záznamů – kde je většinou ihned poznán, oproti doposud neznámému pachateli – osobě nevyskytující se mezi lokálně zájmovými osobami. Taková to místní znalost je pevně spjata s délkou praxe policistů a jejich vlastní iniciativou vůči výkonu služby. Opět tak hovoříme o vlastní preventivní činnosti, která však může být řízena přímým nadřízeným, který dohlíží právě na operativně – pátrací činnost policistů mimo jejich kancelář.

Obecně známé postupy policie. Neboli kriminalistická kuchařka. Ať již chceme či ne, postup policie na místě činu či následně při vyšetřování, je pro samotnou veřejnou poměrně znám. Jmenovat tak můžeme: přítomnost kamerových systémů, zajištění kriminalistických stop a jejich následné vyhodnocení (zejména pak DKT a BIO – databáze), výslechy svědků, spolupráce s TV, ale dnes již i v neposlední řadě, je veřejnost, ale zejména pak i již zadržení pachatelé, obeznámeni s problematikou mobilních telefonů a s tímto spojených dat z telekomunikačního provozu. Seznámením veřejnosti s postupy policie zejména pak o výpisech z mobilních telefonů, není vždy až tak žádoucí, neboť pachatelé a zejména pak recidivisté se takového to zboží rychle zbavují, aby nebyli policií vystopováni a tím tak znesnadňují své dopadení. Na druhou stranu z pohledu prevence, se pachatel asi nerozhodne pro loupež na Václavském náměstí v pravé poledne, kdy se zmocní mobilního telefonu, se kterým zaběhne do metra a na příští stanici jej prodá do bazaru.

I přes snahu Policie ČR nenechat nahlídnout do kuchařky postupů a možností policie, širokou veřejnost, je pachatel s postupem policie seznámen zejména pak po svém zadržení a to v usnesení o zahájení trestního stíhání dle §160/1 trestního řádu. I přes obecnost sdělení informací v odůvodnění usnesení, jak byl pachatel dopaden, je tento seznámen s provedenými úkony a takové informace pak posléze šíří právě mezi závadovými a zájmovými osobami policie.

Obdobným případem je nasazení služebních vozidel v civilním provedení na dálnicích, zejména pak typu VW Passat vybaveným radarem na měření rychlosti. S tímto byla veřejnost seznámena prostřednictvím médií. Toto v ČR rozšířené vozidlo i ze strany prostých občanů, běžně se pohybujíc stejně jako vy po dálnici, bude mít za následek, že právě při spatření tohoto vozidla, se budete plně věnovat řízení s ohledem na veškerá dodržování předpisů, neboť si nebudete jisti, zda se jedná o služební vozidlo policie či vozidlo prostého občana užívajícího si komfortu těchto vozidel a patrně i vědomí, že jsou jakýmsi strašákem pro vás ostatní.

I přes veškerou snahu o maximalizaci preventivního působení, se budeme i nadále setkávat s otřesnými případy i jejich humornějšími protějšky. Nemůžeme však prevenci nikdy opomíjet, neboť je nedílnou součástí zejména pak osvěty veřejnosti o skutečné práci policie a jejím fungování. Absencí prevence bychom tak přerušili již takto tenké vlákno mezi policií a občany v situacích, poklidného setkávání a nahradili jej pouze

akutními výjezdy a řešením již vzniklých situací, kterým se právě prevence snaží předcházet a minimalizovat rizika jejich vzniku. Závěrem tak můžeme říci, že i důvěra v policii a její fungování je zásadním cílem prevence.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo podat náhled na násilnou kriminalitu z několika pohledů a to z trestního práva, kriminologie a viktimologie. Další cíl bylo zjistit, jaké mohou být kriminogenní faktory, které mohou zvyšovat riziko spáchání násilného trestného činu.

V několika kapitolách byly vysvětleny základní pojmy v oblasti trestního práva, které se týkaly násilné trestné činnosti. Dále byly vybrány trestné činy vražda, ublížení na zdraví, loupež a znásilnění. Tyto byly blíže analyzovány a bylo poukázáno na jejich zjišťování a objasňování.

Míra objasněnosti násilných trestných činů, byla autorem zachycena v grafu Dynamika zjištěných a objasněných násilných trestných činů v České republice v rozmezí let 1989-2013. Z tohoto grafu je patrné, že po roce 1989 násilná kriminalita stoupla téměř dvojnásobně a dále stoupala. K mírnému snížení dochází až od roku 2005. Co se týče objasněnosti násilné trestné činnosti, tak tato je poměrně vysoká, kdy se pohybuje okolo 70 %. U jednotlivých trestných činů je nejvyšší procento objasněnosti u vražd.

U otázky prevence násilné kriminality, se dle zjištěných poznatků a názorů autora, musí společnost zprvu zaměřit na výchovu dětí, v pokud možno úplné a funkční rodině. Výzkumy dokazují, že pokud dítě vyrůstá v sociálně nestálé rodině, kde dochází k častým hádkám a fyzickému napadání, tak se tyto děti chovají v pozdějším životě podle vzorů jejich rodičů, protože si myslí, že je to normální způsob života. Sociální prevence se týká aktivit, které ovlivňují proces socializace a sociální integrace dítěte. Odpovědnost za tyto aktivity spadá především do působnosti rodiny a školy.

Dalšími opatřeními v oblasti prevence kriminality jsou opatření organizační, režimové, fyzické a technické povahy, které se snaží situační kriminogenní podmínky minimalizovat. Tato opatření se především opírají o ochranu obydlí a veřejných prostor, kdy hlavní roli v prevenci hraje přítomnost bezpečnostních složek a zvláště pak Policie České republiky.

Z pohledu autora problematika prevence násilné kriminality je obecně vázána na několik základních faktorů – předpokladů, na které by se mělo více zaměřovat. Jedná se o: personální síly, iniciativu a spolehlivost konkrétních policistů, prostor na preventivní

působení ve smyslu času a s tímto de facto je spojen první faktor dostatku sil. V neposlední řadě to jsou právě oběti skutků, tedy jakási odezva či schopnost a ochota přijmout informace mající povahu prevence – předcházení následku na základě rad profesionálů.

Po novelizaci trestního zákoníku od roku 2009, byly trestné činy proti životu a zdraví přesunuty do přední části trestního zákoníku, jako by si společnost uvědomila, že násilí v České republice má vzestupnou tendenci a je třeba na tento problém upozornit.

V souvislosti s migrační krizí, která v nynější době docela zásadním způsobem zasáhla Evropu, si autor při závěrečném zpracování práce začal uvědomovat otázku, která se násilné kriminality týká. Jsme opravdu ve fázi, kdy je násilná kriminalita v naší zemi na svém vrcholu a je negativně vnímána většinou slušné společnosti, nebo se musíme připravit na to, že násilí v naší zemi začne eskalovat a začneme řešit zcela nové problémy v této oblasti, popřípadě začneme být neteční a benevolentní k novým druhům násilné trestné činnosti, v souvislosti s přílivem statisíců běženců, z muslimského světa?

Většina migrantů, kteří k nám přicházejí, jsou ze zcela odlišného kulturního prostředí. Úcta k životu, k ochraně zdraví, k lidské důstojnosti, chování k ženám a příslušníkům jiných náboženství či k bezvěrcům, je u většiny z nich na hony vzdálená hodnotám Evropanů. Jejich chování je většinou zcela podřízeno požadavkům islámu a výkladům Koránu, a je zcela zásadně odlišné od chování člověka, který byl vychováván v duchu křesťanských hodnot a tradic.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ARNAU, F., *Člověk mimo zákon*. Orbis, 1966, 360 s.

CHMELÍK, J. a kol. *Loupeže a možnosti prevence a obrany*. Praha: Themis, 2006, 254 s. ISBN 80-7312-051-X.

ČÍRTKOVÁ, L., *Forenzní psychologie*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 439 s. ISBN 978-80-7380-213-4.

GŘIVNA, T., M. SCHEINOST a I. ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 536 s. ISBN 978-80-7478-614-3.

KLIMEŠ, L., *Slovník cizích slov*. 8. Vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2010, 864 s. ISBN 978-80-7235-446-7.

KUCHTA, J., H. VÁLKOVÁ a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005, 526 s. 141-142. ISBN: 978-80-7179-813-2.

NOVOTNÝ, O., J. ZAPLETAL a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004, 452 s. ISBN 80-7357-026-2.

NOVOTNÝ, O., J. ZAPLETAL a kol. *Kriminologie*. 3. vydání. Praha: ASPI – WoltersKluwer, 2008, 527 s. ISBN 978-80-7357-377-5.

STAŇKOVÁ, L., F. ŠČERBA a M. VICHLENDÁ. *Násilná kriminalita*. Praha: Leges, 2014, 264 s. ISBN 978-80-7502-069-7.

STRACH, J., *Metodika vyšetřování vražd*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005, 56 s. ISBN 80-7251-194-7.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, 1303 s. ISBN 978-80-7400-109-3.

ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 251 s. ISBN 978-80-7380-312-4.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminologie*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 352 s. ISBN 978-80-7380-344-5.

Seznam použitých internetových zdrojů

Ministerstvo vnitra České republiky *Prevence kriminality*. [online]. © 2015 [cit. 2015-10-11]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx>.

Zákon č. 86/1950 Sb. ze dne 12. července 1950, Trestní zákon. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 1950, částka 39. [online]. © 2015 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=86/1950&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

Zákon č. 140/1961 Sb. ze dne 29. listopadu 1961, Trestní zákon. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 1961, částka 65. [online]. © 2015 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=140/1961&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009, Zákon trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 2009, částka 11. [online]. © 2015 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

Zákon č. 45/2013 Sb. ze dne 30. ledna 2013, o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 2013, částka 20. [online]. © 2015 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=45/2013&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Dynamika zjištěných a objasněných násilných trestných činů v ČR 1989–2013	29
Graf 2: Dynamika registrovaných trestných činů vraždy v ČR 1989–2013.....	30
Graf 3: Dynamika registrovaných trestných činů úmyslné ublížení na zdraví v ČR 1989–2013	31
Graf 4: Dynamika registrovaných trestných činů loupež v ČR 1989–2013.....	32
Graf 5: Dynamika registrovaných trestných činů znásilnění v ČR 2000–2013	33

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

OČTŘ – orgány činné v trestním řízení

TČ – trestný čin

PČR – Policie České republiky

ČR – Česká republika

ZOTČ – Zákon o obětech trestných činů

TZ – trestní zákoník

TŘ – trestní řád

DKT – daktyloskopie

BIO – genetická analýza

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Poučení poškozeného – oběti trestného činu v trestním řízení.....	I
Příloha B – Základní informace pro oběť trestného činu.....	V

Příloha A – Poučení poškozeného – oběti trestného činu v trestním řízení

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY
Obvodní ředitelství policie Praha I

.....
.....
.....

Č. j. KRPA-...../TČ-2016-.....

Praha 31. ledna 2016
Počet stran: 4

Poučení poškozeného - oběti trestného činu v trestním řízení

V trestní věci
proti
pro přečin
podle § trestního zákoníku

Poučení poškozeného podle zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, ve znění pozdějších předpisů

Podle § 43 odst. 1 tr. řádu ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma, nebo na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil (poškozený), má právo činit návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisů, činit si výpisky a poznámky a na svoje náklady požít kopie spisů a jejich částí (§ 65 odst. 1 tr. řádu), zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu a před skončením řízení se k věci vyjádřit.

Podle § 43 odst. 2 tr. řádu se za poškozeného nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem.

Podle § 43 odst. 3 tr. řádu jste jako poškozený oprávněn také navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, jež byla poškozenému trestným činem způsobena, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na jeho úkor trestným činem získal. Návrh je třeba učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování (§ 206 odst. 2); je-li sjednána dohoda o vině a trestu, je třeba návrh učinit nejpozději při prvním jednání o takové dohodě (§ 175a odst. 2). Z návrhu musí být patmo, z jakých důvodů a v jaké výši se nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy uplatňuje nebo z jakých důvodů a v jakém rozsahu se uplatňuje nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Důvod a výši škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení jste povinen doložit. Podle § 44 odst. 3 tr. řádu návrh nelze podat, bylo-li o nároku již rozhodnuto v občanskoprávním nebo jiném příslušném řízení.

Podle § 43 odst. 4 tr. řádu jste-li obětí trestného činu podle zákona o obětech (§ 22 zákona o obětech trestných činů), máte právo v kterémkoliv stádiu trestního řízení učinit prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na Váš dosavadní život. Prohlášení lze učinit i písemně.

Podle § 43 odst. 5 tr. řádu se můžete výslovným prohlášením sděleným orgánu činnému v trestním řízení vzdát procesních práv, které Vám tento zákon jako poškozenému přiznává.

Podle § 44 odst. 1 tr. řádu oprávnění poškozeného nemůže vykonávat ten, kdo je v trestním řízení stíhán jako spoluobviněný.

Podle § 44 odst. 2 tr. řádu je-li počet poškozených mimořádně vysoký a jednotlivým výkonem jejich práv by mohl být ohrožen rychlý průběh trestního stíhání, rozhodne předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce, že poškození mohou svá práva v trestním řízení uplatňovat pouze prostřednictvím společného zmocněnce, kterého si zvolí. Jestliže by celkový počet zvolených zmocněnců vzrostl na více než šest a poškození se mezi sebou o výběru nedohodnou, provede výběr s přihlédnutím k zájmům poškozených soud. Společný zmocněnec vykonává práva poškozených, které zastupuje, včetně uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení.

Podle § 45 odst. 1 tr. řádu je-li poškozená osoba zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo je-li její způsobilost k právním úkonům omezena, vykonává práva poškozeného její zákonný zástupce. Jde-li o uplatnění nároku na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení (§ 43 odst. 3 tr. řádu), přecházejí práva, která tento zákon přiznává poškozenému, i na jeho právního nástupce.

Podle § 45 odst. 2 tr. řádu v případech, kdy nemůže zákonný zástupce poškozeného vykonávat svá práva uvedená v odstavci 1 a je nebezpečí z prodlení, předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce ustanoví k výkonu práv opatrovníka.

2. strana

Poučení poškozeného - oběti

Podle § 45a tr. řádu se poškozenému veškeré písemnosti doručují na adresu, kterou uvede. Má-li zmocněnce, doručuje se pouze jemu, to neplatí, pokud se poškozenému zasílá výzva, aby osobně něco vykonal.

Podle § 46 trestního řádu, je-li vedeno řízení pro trestný čin, u něhož lze sjednat dohodu o vině a trestu, může dojít k sjednání dohody o vině a trestu a v takovémto případě může poškozený uplatnit nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení nejpozději při prvním jednání o takové dohodě.

Podle § 47 odst. 1 tr. řádu, byla-li poškozenému způsobena trestným činem škoda nebo nemajetková újma, nebo získal-li obviněný takovým trestným činem na jeho úkor bezdůvodné obohacení, lze nárok až do pravděpodobné výše škody nebo nemajetkové újmy nebo až do pravděpodobného rozsahu bezdůvodného obohacení zajistit na majetku obviněného. Zajišťovat nelze nárok, který nelze v trestním řízení uplatnit. K zajištění nelze užít majetek, který je podle zvláštního právního předpisu vyloučen z výkonu rozhodnutí o zajištění.

Podle § 47 odst. 2 tr. řádu, o zajištění podle odst. 1 rozhoduje soud na návrh státního zástupce nebo poškozeného, v přípravném řízení státní zástupce na návrh poškozeného. V přípravném řízení může státní zástupce nárok zajistit i bez návrhu poškozeného, vyžaduje-li to ochrana jeho zájmů, zejména hrozí-li nebezpečí z prodlení. Podle § 47 odst. 3 tr. řádu, pokud je poškozenému známo, že obviněný je vlastníkem nemovitosti nebo má některou movitou věc umístěnou mimo jeho trvalého nebo jiného pobytu, uvede podle možnosti již v návrhu na zajištění svého nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, kde taková věc je.

Podle § 50 odstavec 1 tr. řádu se může poškozený dát zastupovat zmocněncem, kterým může být i právnická osoba. Zmocněnec poškozeného může být současně důvěrníkem podle zákona o obětech trestných činů.

Podle § 50 odst. 2 tr. řádu je-li zmocněnec poškozeného fyzická osoba, nesmí jím být osoba, která je zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo jejíž způsobilost k právním úkonům je omezena; při hlavním líčení a veřejném zasedání nemůže být zmocněncem ten, kdo je k němu předvolán jako svědek, znalec nebo tlumočník.

Podle § 51 odst. 1 tr. řádu je zmocněnec poškozeného oprávněn činit za poškozeného návrhy a podávat za něj žádosti a opravné prostředky; je též oprávněn zúčastnit se všech úkonů, kterých se může zúčastnit poškozený.

Podle § 51 odst. 2 tr. řádu je zmocněnec poškozeného oprávněn být již od zahájení trestního stíhání při vyšetřovacích úkonech, jimiž se mají objasnit skutečnosti důležité pro uplatnění práv osob, které zastupuje, a jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem, ledaže by přítomností zmocněnce mohl být zmařen účel trestního řízení nebo nelze provedení úkonu odložit a vyzrozumění o něm zajistit. Může obviněnému i jiným vyslychaným osobám klást otázky, avšak teprve tehdy, až policejní orgán výslech skončí a udělí mu k tomu slovo. Námitky proti způsobu provádění úkonu může vznášet kdykoliv v jeho průběhu.

Podle § 51a odst. 1 tr. řádu osvědčí-li poškozený, který je

- a) zvlášť zranitelnou obětí podle zákona o obětech,
 - b) kterému byla způsobena úmyslným trestným činem těžká újma na zdraví,
 - c) který je pozůstalým po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt,
- že nemá dostatek prostředků na uhrazení nákladů vzniklých přibráním zmocněnce, rozhodne na jeho návrh předseda senátu soudu, který koná řízení v prvním stupni, a v přípravném řízení soudce, že má nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu.

Podle § 51a odst. 2 tr. řádu má poškozený mladší 18 let vždy nárok na bezplatné zastupování zmocněncem, nejde-li o trestný čin zanedbání povinné výživy (§196 tr. zákoníku).

Podle § 51a odst. 3 tr. řádu návrh na rozhodnutí podle odst. 1 podává poškozený v přípravném řízení prostřednictvím státního zástupce a v řízení před soudem příslušnému soudu, který věc projednává.

Podle § 51a odst. 4 tr. řádu pokud si poškozený sám zmocněnce nezvolí, za podmínek uvedených v odst. 1a 2, je mu předsedou senátu nebo soudcem ustanoven advokát.

Poškozený, který má nárok na ustanovení zmocněnce, může podle § 151a odst. 1 tr. řádu žádat, aby předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce rozhodl o tom, že stát ponese náklady na znalecký posudek, který poškozený vyžádá. Žádosti nelze vyhovět, jestliže takový důkaz není pro objasnění věci zřejmě potřebný nebo stejný úkon k prokázání téže skutečnosti již vyžádal orgán činný v trestním řízení.

Podle § 55 odst. 1 písm. c) tr. řádu jsou na žádost poškozeného, oběti (§ 16 zákona o obětech trestných činů) a dalších osob vyjmenovaných zákonem vedeny údaje o bydlišti a doručovací adrese, o místě výkonu zaměstnání či povolání nebo podnikání a o osobních, rodinných a majetkových poměrech tak, aby se s nimi mohli seznamovat pouze orgány činné v trestním řízení, policisté a Probační a mediační služba, není-li to nezbytné pro dosažení účelu trestního řízení nebo pro řádné uplatnění práva na obhajobu osoby, proti níž se trestní řízení vede.

3. strana Poučení poškozeného - oběti

Podle § 65 tr. řádu má poškozený právo nahlížet do spisů, s výjimkou protokolu o hlasování, údajů osob podle § 55 odst. 1 písmene c) a osobních údajů svědka podle § 55 odst. 2 tr. řádu, činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí. V přípravném řízení může státní zástupce nebo policejní orgán právo nahlédnout do spisů a spolu s tím ostatní práva uvedená v § 65 odstavci 1 tr. řádu ze závažných důvodů odepřít. Závažnost důvodů, ze kterých tato práva odepřel policejní orgán, je na žádost osoby, již se odepření týká, státní zástupce povinen urychleně přezkoumat.

Podle § 154 odst. 1 tr. řádu byl-li poškozenému alespoň částečně přiznán nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, je odsouzený, jemuž byla povinnost k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení uložena, povinen nahradit poškozenému též náklady potřebné k účelnému uplatnění tohoto nároku v trestním řízení, včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce.

Podle § 154 odst. 2 tr. řádu v případě, že poškozenému nebyl přiznán nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení ani zčásti, uloží soud na návrh poškozeného odsouzenému uhradit náklady související s účastí poškozeného v trestním řízení.

Podle § 157a odst. 1 tr. řádu má poškozený právo kdykoliv v průběhu přípravného řízení žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu. Tato žádost není vázána lhůtou. O výsledku přezkoumání musí být žadatel vyrozuměn.

Podle § 160 odst. 2 tr. řádu může poškozený, jehož pobyt nebo sídlo jsou známé, požádat o opis usnesení o zahájení trestního stíhání.

Podle § 166 odst. 1 tr. řádu podá-li poškozený návrh podle § 43 odst. 3 tr. řádu, je mu umožněno po skončení vyšetřování prostudovat spisy a učinit návrhy na doplnění vyšetřování.

Poučení oběti trestného činu podle zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (ZOTČ)

Podle § 3 odst. 1 ZOTČ každou osobu, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu, je třeba považovat za oběť, nevyjde-li najevo opak.

Podle § 3 odst. 4 ZOTČ jsou Policie ČR, orgány činné v trestním řízení a subjekty zapsané v registru poskytovatelů povinny srozumitelným způsobem informovat oběť o jejích právech a umožnit jí jejich plné uplatnění. Na žádost oběti jsou tak povinny učinit i opakovaně.

Podle § 7 ZOTČ má oběť právo na přístup k informacím v zákonem stanoveném rozsahu ve věci, v níž se stala obětí trestného činu.

Podle § 11 odst. 1 ZOTČ na žádost oběti jí poskytne příslušný orgán činný v trestním řízení pravomocné rozhodnutí, kterým se řízení končí, nebo informace o stavu trestního řízení, pokud tato informace nemůže ohrozit účel trestního stíhání.

Podle § 11 odst. 3 ZOTČ může oběť podat žádost o poskytnutí informací souvisejících s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě. Tato žádost se podává v přípravném řízení policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a v řízení před soudem soud.

Podle § 17 odst. 1 ZOTČ má oběť právo požádat v kterémkoliv stadiu trestního řízení, popřípadě i před jeho zahájením, aby byla při úkonech, kterých se účastní, učiněna potřebná opatření k zabránění kontaktu oběti s osobou, kterou označila za pachatele, která je podezřelá ze spáchání trestného činu, nebo proti níž se vede trestní řízení.

Podle § 17 odst. 2 ZOTČ žádosti podle odst. 1 jsou příslušné orgány povinny vyhovět, pokud se jedná o zvlášť zranitelnou oběť a nevylučuje to povaha prováděného úkonu.

Podle § 18 odst. 1 ZOTČ musí být otázky směřující do intimní oblasti kladeny pouze tehdy, je-li to nezbytné pro objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení.

Podle § 18 odst. 2 ZOTČ má oběť právo kdykoliv podat námitku proti zaměření otázky. O důvodnosti námítky, která se poznamená do protokolu, rozhoduje vyslyšající orgán.

4. strana

Poučení poškozeného - oběti

Podle § 19 ZOTČ může oběť žádat, aby byla v přípravném řízení vyslechnuta osobou stejného nebo opačného pohlaví. Žádosti zvláště zranitelné oběti je nutné vyhovět, nebrání-li tomu důležité důvody. Důvody k zamítnutí žádosti se poznamenají do protokolu.

Podle § 19 odst. 2 ZOTČ může zvláště zranitelná oběť žádat o tlumočení osobou stejného nebo opačného pohlaví. Tomuto je nutno vyhovět, ledaže nelze provedení úkonu odložit nebo tlumočnicka požadovaného pohlaví zajistit.

Podle § 20 ZOTČ je podání vysvětlení a výslech zvláště zranitelných obětí prováděn citlivě, vyškolenou osobou, tak, aby nemusel být později opakován; je-li to technicky možné, za využití audiovizuální techniky nebo speciálních výslechových místností.

Podle § 21 odst. 1 ZOTČ má oběť právo na doprovod důvěrníkem.

Podle § 21 odst. 2 ZOTČ důvěrníkem může být fyzická osoba způsobilá k právním úkonům, kterou si oběť zvolí. Důvěrník poskytuje oběti potřebnou, zejména psychickou pomoc. Důvěrník může být zároveň zmocněncem oběti. Důvěrníkem nemůže být osoba, která má v trestním řízení postavení obviněného, obhájce, svědka, znalce nebo tlumočnicka.

Podle § 21 odst. 3 ZOTČ důvěrník nemůže zasahovat do průběhu úkonu.

Podle § 21 odst. 4 ZOTČ lze důvěrníka vyloučit z účasti na úkonu, pokud jeho účast narušuje průběh úkonu nebo ohrožuje dosažení účelu úkonu. Je nutné umožnit oběti zvolení jiného důvěrníka, ledaže uvedený úkon nelze odložit nebo by jeho odložení bylo spjato s nepřiměřenými obtížemi nebo náklady.

Po poučení dle § 43 odst. 3 tr. řádu jako poškozený navrhuji, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, jež mi byla trestným činem způsobena, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na můj úkor trestným činem získal a to ve výši Kč.

Vyjádření poškozeného k poučení:

.....

Dle § 160/2 tr. řádu žádám o opis usnesení o zahájení trestního stíhání.

Prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život:

.....

**Poučení mi bylo řádně
vysvětleno a beru je na vědomí**

(jméno a příjmení oběti trestného činu)

Příloha B – Základní informace pro oběť trestného činu

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY
Obvodní ředitelství policie Praha I

.....
.....
.....
.....

Č. j. KRPA-...../TČ-2016-.....

Praha 31. ledna 2016
Počet listů: 3

Základní informace pro oběť trestného činu PODLE ZÁKONA Č. 45/2013 SB., O OBĚTECH TRESTNÝCH ČINŮ A ZMĚNĚ NĚKTERÝCH ZÁKONŮ (ZOTČ)

jméno, příjmení:

datum narození:

zákonný zástupce - opatrovník *):

věc:

- Stali jste se **obětí** trestného činu, jestliže:
 - bylo Vám ublíženo na zdraví, způsobena majetková i nemajetková újma anebo se na Váš úkor pachatel obohatil,
 - jste pozůstalým po oběti trestného činu, tedy příbuzným v pokolení přímém, sourozencem, osvojenecem, osvojitelem, manželem, registrovaným partnerem nebo druhem.
- Stali jste se **zvláště zranitelnou obětí** trestného činu, jestliže:
 - jste osoba mladší 18 let (dítě)
 - jste osoba, která je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, které brání plnému uplatnění ve společnosti,
 - jste obětí trestného činu obchodování s lidmi,
 - jste obětí trestného činu v sexuální oblasti, nebo trestného činu zahrnujícímu násilí nebo pohrůžku násilí, jestliže je zde riziko vzniku druhotné újmy.
- **Informace pro oběť:**

1. U kteréhokoli policejního orgánu nebo státního zastupitelství můžete podat oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin.

2. Můžete se obrátit s **žádostí o pomoc psychologického a sociálního poradenství, právní pomoc, právní informace nebo restorativní programy** na subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. Kontakt na tyto subjekty je přístupný na internetu (www.justice.cz) nebo Vám bude předán.

Pokud jste **zvláště zranitelnou obětí**, můžete tyto subjekty požádat o **bezplatnou** odbornou pomoc (kromě trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku, nevzniklo-li tímto činem nebezpečí nouze nebo trvale nepříznivý následek).

3. Při hrozícím nebezpečí v souvislosti s pobytem pachatele na svobodě mohou být přijata opatření k **zajištění Vašeho bezpečí**, tj. utajena Vaše totožnost, poskytnuta krátkodobá ochrana, zvláštní ochrana, vykázána osoba ze společného obydlí, nebo vydáno předběžné opatření ve vztahu k pachateli.

2. strana základních informací pro oběť trestného činu

4. Policejní orgán, u kterého byla věc oznámena, Vám podá **informace o stavu řízení** nebo Vás neprodleně informuje o postoupení věci na jinou policejní součást.

5. Po podání trestního oznámení následují obecně tyto **etapy trestního řízení**

- přípravné řízení, jehož úkolem je připravit řízení před soudem, má neveřejný charakter; můžete **navrhnout**, aby soud uložil povinnost obžalovanému nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, nebo vydat bezdůvodné obohacení; může Vás doprovázet **důvěrník**, můžete se nechat zastupovat **zmocněncem**, můžete prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování,
- hlavní líčení probíhá před soudem, je těžištěm pro rozhodování o vině a trestu; jako poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, můžete odvoláním **napadnout rozsudek** pro nesprávnost výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení,
- vykonávací řízení - vykonání pravomocného rozsudku.

6. Policejní orgán a státní zástupce Vám na Vaši žádost poskytnou:

- pravomocné rozhodnutí, kterým se řízení končí, popř. informaci, že trestní řízení nebylo zahájeno; informace o stavu trestního řízení je předána pouze tehdy, pokud tím není ohroženo dosažení účelu trestního řízení,
- informaci o stavu trestního řízení,
- informaci, na který orgán se můžete obrátit s žádostí o vyrozumění v souvislosti s pobytem obviněného (odsouzeného) na svobodě a kontakt na příslušný orgán.

7. Pokud Vám byla nesprávným **úředním postupem** nebo rozhodnutím **způsobena škoda** nebo nemajetková újma, máte možnost uplatnit vůči státu nárok na náhradu škody podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

8. Jako **oběť** máte další práva

- na informace v jazyce, o kterém prohlásíte, že mu rozumíte, nebo v úředním jazyce státu, jehož jste občanem,
- na oddělení Vašich osobních údajů odděleně od spisu tak, aby se s nimi mohly seznamovat pouze oprávněné orgány,
- na přijetí opatření k zabránění kontaktu s pachatelem,
- na možnost podat námitku proti zaměření otázky a poznamenání této otázky do protokolu,
- na výslech v přípravném řízení osobou takového pohlaví, jaké si zvolíte,
- na doprovod důvěrníkem,
- na prohlášení o dopadu trestného činu na Váš život v kterémkoliv stadiu trestního řízení,

Jako **zvlášť zranitelné oběti** Vám náleží také právo

- na přihrání tlumočnicka stejného nebo opačného pohlaví,
- na výslech stejnou osobou v případě opakovaného výslechu
- na zamezení bezprostředního vizuálního kontaktu s osobou podezřelou ze spáchání trestného činu nebo s osobou, proti níž se trestní řízení vede.

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY
Obvodní ředitelství policie Praha I

.....

.....

.....

.....

Č. j. KRPA-...../TČ-2016-.....

Praha 31. ledna 2016
Počet listů: 1

Potvrzení o převzetí poučení oběti trestného činu – základní informace

Byla mi předána základní informace pro oběť trestného činu a ústně sděleny informace podle bodu 1) až 4).

Další informace podle bodu 5) až 8) jsem **žádal** sdělit ústně a **byly** mi ústně vysvětleny.

Základní informace mi byla předána a srozumitelně vysvětlena a beru ji na vědomí

.....
(jméno a příjmení oběti trestného činu)

.....
zákonný zástupce - opatrovník *)

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Karel Sýkora

Obor: Bezpečnostní studia

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Násilná trestná činnost

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 49

Celkový počet stran příloh: 7

Počet titulů českých použitých zdrojů: 12

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 5

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: PhDr. Aleš Zoubek, Ph.D.